

Analýza vybrané skupiny horolezců z hlediska udržitelného cestovního
ruchu v CHKO Kokořínsko

ZADÁNÍ BAKALÁŘSKÉ PRÁCE

Autor práce:	Iva Dítětová
Studijní program:	Ekonomika a management
Obor:	Cestovní ruch
Název práce:	Analýza vybrané skupiny horolezců z hlediska udržitelného cestovního ruchu v CHKO Kokořínsko
Cíl práce:	Cílem práce je pomocí kvalitativních postupů zjistit, do jaké míry je chování horolezců v souladu s principy trvale udržitelného cestovního ruchu a sice na příkladu vybrané skupiny horolezců v CHKO Kokořínsko.

Mgr. Michal Munduch
vedoucí bakalářské práce

RNDr. Eva Janoušková, Ph.D.
vedoucí katedry
Katedra cestovního ruchu

Prohlášení

Prohlašuji, že předložená bakalářská práce je původní a zpracoval/a jsem ji samostatně. Prohlašuji, že citace použitých pramenů je úplná, že jsem v práci neporušil/a autorská práva (ve smyslu zákona č. 121/2000 Sb., o právu autorském, o právech souvisejících s právem autorským a o změně některých zákonů, v platném znění, dále též „AZ“).

Souhlasím s umístěním bakalářské práce v knihovně VŠPJ a s jejím užitím k výuce nebo k vlastní vnitřní potřebě VŠPJ .

Byl/a jsem seznámena s tím, že na mou bakalářskou práci se plně vztahuje AZ, zejména § 60 (školní dílo).

Beru na vědomí, že VŠPJ má právo na uzavření licenční smlouvy o užití mé bakalářské práce a prohlašuji, že souhlasím s případným užitím mé bakalářské práce (prodej, zapůjčení apod.).

Jsem si vědom/a toho, že užít své bakalářské práce či poskytnout licenci k jejímu využití mohu jen se souhlasem VŠPJ, která má právo ode mne požadovat přiměřený příspěvek na úhradu nákladů, vynaložených vysokou školou na vytvoření díla (až do jejich skutečné výše), z výdělku dosaženého v souvislosti s užitím díla či poskytnutím licence.

V Jihlavě dne 29. dubna 2015

.....

Podpis

Poděkování

Ráda bych na tomto místě poděkovala Mgr. Michalu Munduchovi za trpělivost při vedení mé bakalářské práce. Také bych ráda poděkovala rodině a přátelům, kteří mne vždy podporovali. Samozřejmě děkuji členům zkoumané horolezecké skupiny za to, že se nechali zkoumat.

VYSOKÁ ŠKOLA POLYTECHNICKÁ JIHLAVA

Katedra cestovního ruchu

Analýza vybrané skupiny horolezců z pohledu udržitelného cestovního
ruchu v CHKO Kokořínsko

Bakalářská práce

Autor: Iva Dítětová

Vedoucí práce: Mgr. Michal Munduch

Jihlava 2015

Abstrakt

DÍTĚTOVÁ, Iva: Analýza vybrané skupiny horolezců z hlediska udržitelného cestovního ruchu v CHKO Kokořínsko. Bakalářská práce. Vysoká škola polytechnická Jihlava. Katedra cestovního ruchu. Vedoucí práce: Mgr. Michal Munduch. Stupeň odborné kvalifikace: bakalář. Jihlava 2015.

Bakalářská práce „Analýza vybrané skupiny horolezců z hlediska udržitelného cestovního ruchu v CHKO Kokořínsko“ zkoumá, zda je chování vybrané skupiny horolezců v souladu s principy udržitelného cestovního ruchu. Teoretická část se zabývá trvale udržitelným cestovním ruchem, CHKO Kokořínsko a horolezectví v pískovcových oblastech. V praktické části je potom zkoumáno chování horolezců v pískovcových oblastech CHKO Kokořínsko.

Klíčová slova

CHKO Kokořínsko, horolezectví, pískovcové skály, udržitelný turismus

Abstract

DÍTĚTOVÁ, Iva: Analysis of a selected group of climbers from the perspective of sustainable tourism in the PLA Kokořínsko. Bachelor thesis. College of Polytechnics Jihlava Department of Tourism. Thesis Supervisor: Mgr. Michal Munduch. Degree of qualification: Bachelor. Jihlava 2015.

Bachelor thesis „Analysis of a selected group of climbers from the perspective of sustainable tourism in the PLA Kokořínsko“ examines if selected group of climbers behaviour accordance with principles of sustainable tourism. The theoretical part explains sustainable tourism, PLA Kokořínsko and climbing in sandrocks. In Practical part is analyzed climbers behaviour in sandrocks in PLA Kokořínsko.

Key words

PLA Kokořínsko, climbing, sandrocks, sustainable tourism

Je lepší pustit se odvážně do všeho, i za cenu, že v polovině případů utrpíš nezdár, než
všeho se obávat a nikdy nic nezkusit.

Herodotos

Obsah

Úvod.....	3
1 Teoretická část	4
1.1 Cestovní ruch	4
1.2 Trvale udržitelný cestovní ruch.....	5
1.2.1 Cestovní ruch a jeho vliv na prostředí	7
1.3 Agenda 21	8
1.3.1 Agenda 21 pro průmysl cestovního ruchu	9
1.3.2 Vymezení horolezectví z hlediska cestovního ruchu.....	11
1.4 CHKO Kokořínsko – Máchův kraj	14
1.4.1 Základní charakteristika území	14
1.4.2 Selektivní předpoklady CR.....	15
1.4.3 Lokalizační předpoklady CR	16
1.4.4 Realizační předpoklady CR	19
1.4.5 Šetrné formy cestovního ruchu v oblasti	21
1.5 Horolezectví	22
1.5.1 Vybavení.....	24
1.5.2 Horolezectví v CHKO Kokořínsko.....	27
1.5.3 Pravidla pískovcového lezení	28
1.5.4 Omezení	29
2 Praktická část	30
2.1 Použité metody šetření	30
2.1.1 Výzkumné otázky a indikátory	31

2.2	Vyhodnocení výzkumu	32
2.2.1	Společenské principy	32
2.2.2	Ekonomické principy	35
2.2.3	Enviromentální principy	36
2.3	Diskuse	38
	Závěr	39
	Literatura.....	41
	Internetové zdroje	42
	Sezam příloh:	43

Úvod

Tato práce pojednává o horolezectví ve spojitosti s trvale udržitelným cestovním ruchem v CHKO Kokořínsko. Tato oblast není pro horolezce tak zajímavá, jako například Adršpašsko-Teplické skály, ale i tak se na vrcholcích místních skal občas nějaký horolezec objeví.

Mnoho lidí si myslí, že horolezectví je aktivitou, kterou je možno zařadit mezi trvale udržitelné, ovšem ne každý si uvědomuje, že je rozdíl, mezi lezením na žulovém masivu a na pískovcové skále. Práce má za cíl zjistit, jestli si tento rozdíl uvědomují sami horolezci. Jestli se chovají tak, aby zde pískovcové skály vydržely i pro další generace.

Teoretická část se bude věnovat cestovnímu ruchu jako takovému, vymezuje trvale udržitelný cestovní ruch a Agendu 21, dále čtenáře seznamuje s chráněnou krajinnou oblastí Kokořínsko – Máchův kraj, obecnými informacemi i jejími předpoklady pro cestovní ruch. V závěru teoretické části jsou informace o vlastním horolezectví.

Praktická část bude kvalitativními metodami zkoumat chování vybrané skupiny horolezců. Jejím cílem bude zjistit, je-li toto chování v souladu s principy trvalé udržitelnosti. Aby bylo možné tuto otázku zodpovědět, budou zkoumány všechny tři pilíře trvalého cestovního ruchu a to ekonomický, sociální a environmentální.

1 Teoretická část

1.1 Cestovní ruch

Podle Páskové je cestovní ruch *komplexní společenský jev jako souhrn aktivit účastníků cestovního ruchu, souhrn procesů budování a provozování zařízení se službami pro účastníky cestovního ruchu včetně souhrnu aktivit osob, které tyto služby nabízejí a zajišťují, aktivit spojených s využíváním, rozvojem a ochranou zdrojů pro cestovní ruch, souhrn politických a veřejně správních aktivit (politika CR, propagace CR, regulace CR, mezinárodní spolupráce apod.) a reakce místní komunity a ekosystémů na uvedené aktivity.* (Pásková, 2002, str. 45)

Příjmy i výdaje v cestovním ruchu ovlivňují hrubý domácí produkt (HDP) České republiky. Z dat satelitního účtu cestovního ruchu České republiky, shromažďovaných na internetových stránkách Českého statistického úřadu, byl v roce 2013 podíl cestovního ruchu na HDP 2,9 %. Ovlivňuje zaměstnanost primární i sekundární, tedy nejen místa přímo spojená s cestovním ruchem, jako zaměstnanci hotelů, restaurací, cestovních kanceláří a podobně, ale také v odvětvích navazujících, tedy v dopravě, stavebnictví, strojírenství a podobně. (Pásková, 2002, str. 194, 235) Díky tomu, že do dané destinace přijíždějí turisté, kteří mají odlišné potřeby než místní obyvatelstvo, přispívá k jejich většímu uvědomění potřeby chránit nejen životní prostředí; k dispozici je, například, větší množství kontejnerů na tříděný odpad, investuje se do opravy památek, ve městech do budování a zušlechťování relaxačních ploch, parků a podobně. Například ve městě Mělník proběhla v letech 2011–2012 revitalizace náměstí v historickém centru města, spolu s přilehlými uličkami vedoucími k vyhlídce na soutok Labe a Vltavy, spolufinancována ROP Střední Čechy. Dalším příkladem může být rekonstrukce 25 let nepoužívané budovy hotelu Vyhlídka v Kokořínském dole z let 2009–2011. Rekonstrukcí vzniklo 42 nových lůžek, restaurace s kapacitou 52 osob, zázemí pro cyklisty a konferenční místnost až pro 45 osob. Tento projekt byl taktéž spolufinancován ROP Střední Čechy. V pozitivním smyslu slova dochází k budování všeobecné infrastruktury, která není určena pouze pro turisty, ale také pro rezidenty. Jedná se o různá sportoviště, dopravní zázemí, zdravotnické zázemí, policie a záchranná služba, atp.

Cestovní ruch může značně ovlivnit vzhled destinace tak, aby uspokojoval potřeby návštěvníků, což se ovšem ve většině případů neslučuje s myšlenkou trvalé udržitelnosti. V současné době můžeme vyjmenovat mnohé vlivy, které negativně ovlivňují přírodu i místní obyvatelstvo. Například jde o půdní erozi, znečišťování vody a půdy, zvýšení hluku a podobně. Dále pak stále se zvyšující počet domácích i zahraničních turistů, rozmach infrastruktury, znečišťování ovzduší, nebo tzv. „*Akulturace, neboli psychosociální proces, který probíhá v situacích, kdy se dostávají do dlouhodobého kontaktu příslušníci dvou nebo více kulturních společenství*“ (Jan Průcha, 2012) Těchto a mnoha dalších jevů si postupně začaly všímat různé mezinárodní organizace, které se snaží různými způsoby zmírňovat dopady cestovního ruchu na naši planetu, nejlépe obracet je tak, aby se prostředí, ve kterém žijeme, ještě zlepšovalo. Nejen proto se v roce 1987 konalo jednání Světové komise OSN pro životní prostředí a rozvoj, kde se poprvé objevil pojem „trvale udržitelný rozvoj“.

1.2 Trvale udržitelný cestovní ruch

Trvale udržitelný cestovní ruch (TUCR) nezasahuje pouze do jednoho odvětví společnosti, ale stejně jako cestovní ruch obecně poznamenává celou společnost. Jsou tři základní pilíře, na kterých staví, a to ekonomický, enviromentální a sociálně kulturní. Tyto tři pilíře by měly být ve vzájemné rovnováze a žádný z nich by neměl být upřednostňován před ostatními.

Z ekonomického hlediska by měla být zajištěna stálost finančních prostředků v tom regionu, ve kterém byly vytvořeny. Cílem je zapojení místního obyvatelstva, místních podnikatelů, zemědělců a podobně, nebo třeba zaměstnávání místního obyvatelstva.

Z hlediska enviromentálního jde o zajištění ochrany životního prostředí a vhodného a šetrného využívání přírodních zdrojů. Cestovní ruch prakticky nemůže existovat v místech, kde není dostatečně vhodné přírodní prostředí, ovšem jeho existence naopak své okolí může značným způsobem devastovat.

Sociální pilíř je chápán jako vazby místních obyvatel na průmysl cestovního ruchu. Především se jedná o pracovní příležitosti na poli cestovního ruchu, zvelebování okolní krajiny, snaha o snižování kriminality v oblasti (primárně pro komfort turistů, sekundárně se jev samozřejmě pozitivně dotýká i rezidentů) a celkové snižování veškerých aktivit,

kteé by mohly narušit kladný pocit z pobytu. Níže uvedená tabulka shrnuje znaky trvale udržitelného cestovního ruchu.

Neudržitelný cestovní ruch	Udržitelný rozvoj cestovního ruchu
Stereotypní nabídka služeb	Inovace a zkvalitňování nabízených
Komerční prodej	Prodej „srdcem“
Rozvoj bez plánování	Plánování před rozvojem
Zpracování jednotlivých projektů	Koncepční přístup
Každé středisko, respektive obec, má vlastní plán rozvoje turismu	Plánování na úrovni regionů
Roztroušená výstavba	Ochrana území, koncentrovaná výstavba, zachování otevřených prostorů
Intenzivní využívání cenných krajinných území	Ochrana cenných krajinných území
Výstavba nových ubytovacích zařízení	Zlepšení využívání existujících zařízení
Rozvoj CR ve všech oblastech	Rozvoj CR jen na vhodných územích, kde je současně dostatek pracovních sil
Využívání všech disponibilních pracovních sil (včetně cizinců)	Plánování rozvoje CR na základě místního potenciálu pracovních sil
Pohled na zemědělce jen jako na majitele půdy a potenciální pracovníky CR	Podpora rozvoje zemědělství a jeho ochrana
Odstraňování přírodních překážek	Ochrana přírodních jedinečností
Mezinárodní architektura, přizpůsobování designu vkusu	Místní architektura, používání lokálních stavebních materiálů
Všeobecná automatizace středisek CR	Selektivní technologický a technický rozvoj, podpora forem CR nenáročných na technické a technologické zařízení (cyklotrasy, běžecké lyžování, nordic walking, turistika po vyznačených trasách atp.)
CR jako východisko řešení sociálně-ekonomických problémů	CR jako jedna z alternativ řešení sociálně-ekonomických problémů
Pracovníci v cestovním ruchu bez odborné způsobilosti	Vzdělávání odpovědných pracovníků v cestovním ruchu
Neomezený rozvoj	Koncentrace rozvoje ve vybraných územích

Rozvoj CR usměrňovaný „zvenku“	Rozhodnutí přijímaná za spoluúčasti místního obyvatelstva
Zohledňování pouze ekonomických výhod cestovního ruchu	Zvažování ekonomických, sociálních a ekologických výhod a nevýhod rozvoje
Koncentrace poptávky v jednom období	Rozdělení dovolených rovnoměrně v průběhu celého roku

Tabulka 1: Znaky trvale neudržitelného a udržitelného cestovního ruchu (upraveno podle: Kučerová, 2010)

1.2.1 Cestovní ruch a jeho vliv na prostředí

Jako pozitivní vliv cestovního ruchu na životní prostředí lze chápat vyhlásování národních parků, chráněných krajinných oblastí popřípadě maloplošná zvláště chráněná území. Tyto oblasti jsou vyhlášeny pro výskyt jedinečných rostlinných i živočišných druhů, či specifických lidových staveb. V CHKO Kokořínsko je to například čolek velký v Nebeském rybníčku u Veselí, památná lípa v Ješovicích či skalní obydlí ve Lhotce. [1]

Další pozitivum, které cestovní ruch přináší je existence Seznamu světového kulturního dědictví UNESCO. Jedná se například o historické centrum Prahy, Lednicko-valtický areál, sloup Nejsvětější Trojice v Olomouci či vila Tugendhat v Brně. [2]

Negativně jsou samozřejmě nejvíce ovlivněny ty oblasti, kde je cestovní ruch nejvýznamnější složkou, a zároveň se na daném místě vyskytují například ohrožené druhy nebo celá společenství (ekosystémy). Ohroženy jsou zejména odlišnými požadavky a návyky turistů oproti místnímu obyvatelstvu.

Jedním z hlavních negativních dopadů na životní prostředí je půdní eroze.

Eroze je „soubor procesů vedoucích k uvolňování, rozpouštění, obrušování a přemísťování půd a hornin na zemském povrchu. (...) Proces je urychlován řadou lidských činností, například odlesňováním, špatnými agrotechnickými postupy, pastvou, těžbou atd“. (Novotná, 2001, str. 73)

Erozi způsobují také neoficiální cesty, které vytváří lidé, většinou aby překonali překážku na cestě původní (např. padlý strom). Tímto způsobem mohou erozi přispívat i horolezci,

kterí se potřebují dostat ke skále. Samozřejmě i to, že po skalách lezou, způsobuje jejich abrazi (otěr malých částic – písku).

Dalším negativem je znečišťování ovzduší, které je zapříčiněno hlavně rozvojem dopravy a průmyslu. Tomu se zamezuje nasazením hromadné dopravy do turisticky atraktivních míst. Ta však není dostupná všude. Zpravidla bývá nahrazována osobními automobily, čímž se snaha o zkvalitnění ovzduší značně snižuje. Hromadně se těmto negativním vlivům na životní prostředí říká turistické znečištění.

Turistické znečištění však nezasahuje pouze do sféry enviromentální, ale i do lidského společenství. Společensko-kulturní sféra trpí zejména akulturací, což je projev dlouhodobého působení odlišných společenských skupin. V praxi to znamená, že velké množství turistů působí na místní obyvatelstvo, předává jim své kulturní zvyklosti, a jejich zvyky tím ustupují do pozadí.

Neméně podstatné je, že dochází k dualizaci společnosti, neboli její rozdělení na bohaté a chudé, a také k marginalizaci, tedy k vytlačení místních obyvatel z nejlukrativnějších lokalit (převážně z historických center). (Pásková, 2002)

1.3 Agenda 21

Agenda 21 je „dokument podepsaný na konferenci OSN o životním prostředí a rozvoji (Rio de Janeiro, červen 1992), který pojímá problematiku ochrany životního prostředí a rozvoje všech států (skupin států) komplexně a globálně. Základní koncepcí jsou principy trvale udržitelného rozvoje. (...Dokument má 40 kapitol, rozdělených do čtyř částí: sociální a ekonomické aspekty, ochrana zdrojů a hospodaření s nimi, posilování úlohy velkých skupin, nástroje a mechanismy k uskutečňování. Kromě doporučení vyzývá text Agendy 21 k přijetí státních politik (strategií) trvale udržitelného rozvoje.“ (Novotná, 2001)

Agenda 21 navrhuje některé technologie a techniky, díky jejichž užívání bude možné uspokojovat lidské potřeby a zároveň šetrně hospodařit s přírodními zdroji. Ukazuje, jak je možné zabránit degradaci ovzduší, vody či půdy, ochraňovat lesní porosty nebo zachovávat různorodost živočišných i rostlinných druhů. Poukazuje na propastný rozdíl

mezi chudobou a nadměrnou spotřebou v různých částech světa nebo rozdíly mezi městy a venkovem.

Udržitelný rozvoj vnímá jako možnou cestu nejen k zastavení devastace životního prostředí, ale právě i k zmírnění chudoby v rozvojových zemích. Jednou z myšlenek je ta, že každý, kdo nějakým způsobem znečistí životní prostředí, musí toto znečištění nějak odškodnit. Dále se zabývá nutností zahrnout ceny přírodních zdrojů do národního bohatství, avšak na druhou stranu odečíst hodnoty spojené s úpadkem životního prostředí. Dokument také zahrnuje princip nutnosti hodnocení vlivu projektů na životní prostředí ještě před jejich samotnou realizací tak, aby se dalo zabránit vzniku škod na životním prostředí. S tím souvisí povinnost odebrání dotace na daný projekt v případě, že by tento princip byl porušen.

Majoritním úkolem Agendy 21 je snaha o odstranění chudoby, jež způsobuje značné zpomalení řešení problémů životního prostředí. Mělo by tedy být snahou států a společností, které se zavázaly dodržovat principy Agendy 21, zpřístupnění zdrojů nutných k zachování trvalé udržitelnosti. Proto průmyslově vyspělé státy uznaly potřebu omezit množství vyprodukovaného odpadu, zároveň větší finanční pomoc chudším státům, aby měly možnost dosáhnout takové míry rozvoje, aby se mohly zapojit do ochrany životního prostředí. Důležité je také šíření informací o Agendě 21 a partnerství mezi jednotlivými státy a sdruženími.

Část dokumentu se věnuje uplatnění výše zmíněných principů v místních podmínkách, neboť místní správy jsou důležité orgány, které mohou napomoci jejich realizaci. Protože kdo jiný, než místní správy mají největší vliv nejen na obyvatele, ale také na podnikatele, kteří by na jejich území chtěli realizovat různé projekty, které by mohly pozitivně či negativně ovlivnit životní prostředí. Proto by měly místní správy přijmout tzv. místní dokument Agendy 21, který by upravoval spolupráci veřejnosti s podnikateli a občanskými sektory. (Novotná, 2001)

1.3.1 Agenda 21 pro průmysl cestovního ruchu

Díky tomu, že je cestovní ruch největším světovým průmyslem, má potenciál pro ochranu přírodních a kulturních zdrojů, jakožto základ pro svoji existenci. Agenda 21 pro průmysl cestovního ruchu obsahuje nejdůležitější oblasti zájmu a definuje cíle, jak těchto zájmů dosáhnout. Důležitá je hlavně spolupráce mezi vládami, nevládními organizacemi a

průmyslem. Dokument také analyzuje strategii a hospodářský význam cestovního ruchu a snaží se ukázat výhody udržitelného cestovního ruchu.

Hlavní principy, které z Agendy vyplývají, jsou:

- Cestovní ruch by měl pomoci lidem vést zdravý a produktivní život v harmonii s přírodou
- Cestovní ruch by měl přispívat k zachování, ochraně a obnově zemského ekosystému
- Cestovní ruch by měl být založen na udržitelném způsobu výroby a spotřeby
- Cestovní ruch by měl zajistit mír, rozvoj a ochranu životního prostředí
- Protekce v obchodu se službami cestovního ruchu by měla být zastavena nebo zvrácena
- Ochrana životního prostředí by měla tvořit nedílnou součást procesu rozvoje cestovního ruchu
- Otázky rozvoje cestovního ruchu by měly být projednávány s dotčenými občany a plánovací rozhodnutí by měla být přijata na místní úrovni
- Národy by se měly navzájem varovat v případě přírodních katastrof, které by mohly ovlivnit turisty či turistické oblasti
- Cestovní ruch by měl využít své schopnosti vytvářet pracovní místa pro ženy a místní obyvatelstvo v plném rozsahu
- Rozvoj cestovního ruchu by měl uznávat a podporovat identitu, kulturu a zájmy místních
- Mezinárodní zákony na ochranu životního prostředí by měla být cestovním ruchem respektována. [3]

1.3.2 Vymezení horolezectví z hlediska cestovního ruchu

V odborné literatuře České republiky rozdělujeme cestovní ruch podle forem a druhů.

Druhy cestovního ruchu dělíme:

z geografického hlediska

- domácí
- vnitřní
- regionální
- národní
- zahraniční
- mezinárodní

podle počtu návštěvníků:

- individuální
- kolektivní

podle délky účasti:

- výletní
- krátkodobý
- víkendový
- dlouhodobý

z hlediska ročního období:

- sezónní
- mimosezónní
- předsezónní

- posezónní
- celoroční
- svátky

podle věku návštěvníků

- mládežnický
- rodinný
- seniorský

podle místa pobytu

- městský
- příměstský
- venkovský
- horský/vysokohorský
- přímořský

dle výběru dopravního prostředku:

- železniční
- lodní
- letecký
- automobilový

z hlediska způsobu organizování:

- individuální
- organizovaný

dle dynamiky:

- pobytový
- putovní

podle způsobu financování:

- volný
- vázaný

ze sociálního hlediska

- návštěva příbuzných
- etnický/genealogický

z hlediska dopadu na životní prostředí:

- masový
- ekologický

(Pásková, 2002)

Formy cestovního ruchu rozlišujeme na rekreační, kulturní, společensky orientovaný, sportovní, ekonomicky orientovaný a specificky orientovaný. (Pásková, 2002, s. 90)

Horolezectví tedy z hlediska cestovního ruchu můžeme zařadit dle formy jako sportovní. Dle druhu je to složitější, jelikož je kombinací více možností. Z geografického hlediska může být zařazen do jakékoli skupiny, záleží pouze na tom, odkud kam se horolezci za svým koníčkem vydají. Podle počtu návštěvníků můžeme také horolezectví zařadit do obou kategorií. Délka účasti bývá většinou víkendová (v případě domácího, vnitřního, regionálního a národního) avšak v případě zahraničního a mezinárodního může jít i o dlouhodobou záležitost. Roční období horolezci řeší hlavně z pohledu přístupnosti skal. Většina skalních útvarů má období, kdy je zde zakázáno lézt (viz kapitola Omezení). Horolezectví je věcí individuální bez vázaného financování. O vlivu na životní prostředí se pojednává praktická část této bakalářské práce.

1.4 CHKO Kokořínsko – Máchův kraj

1.4.1 Základní charakteristika území

Chráněná krajinná oblast Kokořínsko – Máchův kraj (dále CHKO) se nachází na území tří krajů, a to Středočeského, Libereckého a Ústeckého, přičemž Ústeckého se dotýká jen okrajově. Nejvýznamnějšími okrajovými městy jsou Mělník, Česká Lípa a Doksy.

Původní chráněná krajinná oblast Kokořínsko byla vyhlášena 19. 3. 1976 spolu s dalšími třemi CHKO (České středohoří, Lužické hory, Pálava). Důvodem vyhlášení byly především specifické geomorfologické útvary, vysoká biologická rozmanitost, množství mokřadů vznikajících díky bohatým zásobám podzemní vody a příhodnému podloží, kyselé reliktní bory pralesního charakteru, dále pak díky unikátnímu kulturnímu krajinnému rázu a v neposlední řadě díky lidové architektuře. [1]

Nově, od 9. dubna 2014, je k části Kokořínsko připojen Máchův kraj. Tyto dvě oblasti tvoří jeden celek; jsou to dvě samostatná a geograficky viditelně oddělená území. Dohromady se tato dvě území rozkládají na ploše 410 km².

Správa CHKO Kokořínsko spolu s ministerstvem životního prostředí a ředitelstvím AOPK ČR již v roce 2006 začala s přípravou podkladů určených pro místní samosprávu a stěžejní partnery jako podklady pro diskusi. V červnu roku 2011 se přijel na území podívat tehdejší ministr životního prostředí Tomáš Chalupa a po setkání se zástupci místní samosprávy nechal dokončit podklady pro návrh vyhlášení CHKO Kokořínsko – Máchův kraj. (Luboš Beran, 2013)

Oblast zahrnuje na 40 dílčích maloplošných chráněných území (národní přírodní památky, národní přírodní rezervace, přírodní památky a přírodní rezervace), z nichž se část nenachází přímo na území CHKO, ale ve vzdálenějších místech (např. v okolí Kolína či Nymburka).

Nejvyšším bodem Kokořínska je vrcholek Vlhoště (614 m n. m.) na území Libereckého kraje a naopak nejnižším bodem je ve Středočeském kraji niva Liběchovky (175 m n. m.).

Skalní útvary v této oblasti nejsou tak vyhledávaným horolezeckým cílem a to proto, že nejsou tak vysoké, jako například pískovcové útvary v Adršpašsko – Teplických skalách. Ty dosahují výšky až 100 metrů. [<http://adrspach-skaly.sweb.cz/krajina/index.html>] Oproti tomu útvary vhodné pro lezení v oblasti Kokořínska dosahují výšky kolem 20 metrů. Jsou tak „vhodné spíš pro jedince, kteří na pískovci začínají, nebo pro osoby, které si přijdou vychutnat jedinečnost tamní přírody.“ (Jan, 12.08. 2013)

Díky pískovci, který poměrně snadno podléhá erozi, je oblast bohatá na skalní útvary a specifické reliéfy. Nejčastějším úkazem na tomto území jsou tzv. pokličky. Jedná se o útvary, kde se vrství pískovec i vyvřelé horniny, přičemž ty se nachází na vrcholu útvaru. Tím, že pod ním dochází k erozi pískovce, se celý masiv formuje právě do tvaru pokličky (vrstva vyvřelých hornin) umístěné na jehlanu přírodou opracovaného pískovce.

Jedním z důvodů vyhlášení CHKO byly mnohé povrchové pískovcové útvary, ty se rozdělují do několika tříd; makrotvary, tedy skalní města, mezoformy, výše zmíněné pokličky a mikrotvary, což jsou obrazce v pískovci vzniklé působením vody a odlišnou reakcí pískovce na vypařenou vodu podle toho, která ze složek zkrystalizuje. Část pískovce se stává pevnější a naopak část se začíná drolit a v ploškách odlupovat od zbylého masivu. Vznikají tak rozličné tvary jako např. voštiny, železné inkrustace nebo pseudoškrapy. [Uzel, 1985]

1.4.2 Selektivní předpoklady CR

Jelikož oblast leží na území České republiky, je zde zaručena politická stabilita bez válečných konfliktů. Již od počátku kolonizace byla tato oblast ekonomicky aktivní spíše v oblasti lesnické či jinak využívající les a dřeviny, než v zemědělství, kterému v oblasti není vinou přírodních podmínek přáno. Ve druhé polovině 18. století byla lokalita významnou pro těžbu železné rudy a o století později se začaly využívat kvalitní sklářské písky.

Dle informací z Českého statistického úřadu je průměrný věk obyvatel této oblasti 40,6 let průměrná mzda potom činí 10.546 Kč. Mezi největší zaměstnavatele patří DENSO MANUFACTURING CZECH s.r.o. (DMCZ) a ŠKODA AUTO a. s.

1.4.3 Lokalizační předpoklady CR

Obrázek 1: CHKO Kokořínsko - Máchov kraj, zdroj: <http://www.casopis.ochranaprirody.cz/clanky/machuv-kraj-nova-cast-chko-kokorinsko.html>

Přírodní předpoklady

Průměrná roční teplota v CHKO se pohybuje v jádrové části mezi 7° až 7,5 °C; v okrajových částech je teplota o něco vyšší, 8,5°C. Tento rozdíl je způsoben tím, že ve vnitřní části CHKO jsou hluboká údolí, ve kterých dochází ke klimatické inverzi. V oblasti vládne po většinu roku bezvětří.

Podloží CHKO tvoří dva základní typy horniny; pískovec, který se formoval v druhohorách usazováním drobných částeczek křemene, živce, slídy a dalších, a povrchové vyvřeliny, tedy čedič, trachyt či znělec, vznikající ve třetihorách zchladnutím vyvřelé lávy na povrchu. (Uzel, 1985)

Stejně tak Dokesko je tvořeno převážně pískovcovým podložím s křemennou a železitou příměsí; tím jsou tamní pískovce, na rozdíl od pískovců v kokořínské oblasti, odolnější vůči zvětrávání a jiné erozi. Další typické horniny pro tuto oblast jsou vyvřeliny fonolit a čedič, ze kterých jsou modelovány vršky Malého i Velkého Bezdězu.

Díky kyselému podloží se zde nachází množství acidofilních bučin. Dále je oblast bohatá na borové doubravy, dubohabrové háje a v nivách řek se nalézají olše. Jelikož se pod CHKO nachází velké množství podzemních vod, jsou místní rostliny převážně vlhkomilné, nacházející se v těsné blízkosti vodních toků a ploch, protože potřebují dostatek vláhy, případně přímo mokřadní a vodní. Mezi nejvýznamnější patří například rdest alpský, stulík žlutý nebo leknín bělostný, což jsou vysloveně vodní rostliny, nebo bahnička chudokvětá, prustka obecná či bukovinec osladičovitý, což jsou zástupci kapradin, přesliček a plavuní. Stejně tak fauna žijící na Kokořínsku je spíše vodomilného charakteru. Nejvýznamnějšími druhy jsou zde korýši jako rak říční, rak pruhovaný či bahenní, kteří se mezi sebou bohužel navzájem hubí, dále plži jako vrkoč bažinný, nebo ryby jako sekavec podunajský. Z vyšších živočichů se v oblasti nacházejí ptáci jako chřástal vodní či moták pochop. (Uzel, 1985)

CHKO má tři hlavní povodí, a to Labe, Jizeru a Ploučnici, a šest dalších, dílčích, povodí. Nejvýznamnějšími jsou potok Pšovka a Liběchovka, dalšími jsou Obrtka, Sternický potok, Košátecký potok a Úštěcký potok. Jak už bylo řečeno, místo je bohaté na spodní vody, tedy i na mokřady, tůňe, rybníky a ostatní vodní plochy. (Uzel, 1985)

Společensko-kulturní předpoklady

Jedním z dalších důvodů vyhlášení CHKO byly i lidové stavby. V této oblasti se nachází velké množství roubených, hrázděných i zděných domů. Díky tomu byla vyhlášena nejedna vesnická památková rezervace (např. Lhota u Zátyní, Nové Osinalice, Nosálov), či památková zóna (Brocno, Vidim, Lobeč, Střezivojice, Jestřebice, Bukovec). Tato architektura se ovšem netýká jenom vesnic, díky ní byla města Dubá a Mšeno vyhlášena městskými památkovými zónami. (Uzel, 1985)

Krom těchto lidových staveb se zde nachází i množství hradů, zámků a zřícenin, které jsou turisticky velice zajímavé. Pro lepší orientaci ve vybraných památkách jsou seřazeny dle abecedy.

Bezděz: Hrad postavený ve druhé polovině 13. století Přemyslem Otakarem II. v gotickém stylu. Jako jeden z mála si zachoval i přes své stáří původní podobu. Nikdy nebyl přestavován.

Harasov: Také hrad z poloviny 14. století, vystavěný nad Novým mlýnem na Vrutickém potoce a oddělen příkopem od bosyňské pláně. Přezdívalo se mu Krvomlýn, dle pověsti jelikož jeden z obyvatel hradu Slavibor z Hrádku chtěl pomstít svou dceru Ludmilu, a to tak, že nechal setnout jejího nápadníka, a krev, která se prolila, protékla rovnou k vodnímu kolu a poháněla je. Proto tedy Krvomlýn.

Hřídělík: Zřícenina hradu z první poloviny 14. století, který byl nejspíš zničen během husitských válek. Na jeho místě byl v 19. století postaven letohrad, který zde ovšem dlouho nevydržel a po krátkém čase byl opět zbořen.

Houska: Další hrad ze 13. století. Tento byl ovšem koncem 16. století přebudován na renesanční zámek a jeho vnitřní malby lákají turisty dodnes.

Chudý Hrádek: Zřícenina hradu z roku 1391.

Jestřebí: Původně hrad ze 13. st. Bohužel se pod stavbou zřítla skála, na které hrad stál, a proto se zachovalo pouze torzo.

Kokořín: Díky tomuto hradu získala celá CHKO svůj název. Přestože byl hrad vybudován počátkem 14. století, první písemná zmínka o něm pochází až z roku 1427.

Od 18. století hrad chátral a nebýt novogotické přestavby z počátku 20. století by z dnes krásného hradu zbyly pouze trosky. Nad hradem Kokořín se rozkládá obec Kokořín, kde se nachází i zámek, postavený začátkem 18. století.

Lobeč: Zámek původně vybudovaný v barokním slohu v roce 1654. Do dnešních dní byl již několikrát přestavován. [4]

1.4.4 Realizační předpoklady CR

Doprava

Silniční doprava

Jedním z hlavních tahů je silnice I/9 z Prahy na Mělník a Dubou která dále vede směrem na Českou Lípou. Východní částí CHKO prochází silnice II/273 z Mělníka do Doks přes Mšeno, odkud pokračuje jako II/259 ve směru na Dubou. V Dubé vede z Ústí nad Labem do Doks silnice II/260. Na tuto silnici v Tuhani navazuje silnice druhé třídy č. 269, která vede směrem do Litoměřic.

Do silniční dopravy patří doprava nejen osobními automobily, ale také autobusová. Autobusová síť je poměrně rozsáhlá, ovšem meziměstské autobusy staví více ve větších městech, menšími obcemi převážně projíždějí. Nejvíce je tento problém znát o víkendech, kdy je autobusová doprava v malých obcích nulová. A to i přesto, že zde existuje minidopravce SOK, Svaz obcí Kokořínska, dobrovolný spolek obcí, který zajišťuje dopravu minibusy právě po okolí Kokořína.

Železniční doprava

Stejně tak jako silniční doprava, ani ta železniční není v CHKO nijak rozvinutá. Po jižním okraji vede trať 076 z Mělníka do Mladé Boleslavi, odkud pokračuje až do Lomnice nad Popelkou. Na trase se nachází nejedno turisticky zajímavé místo, jako například Mšeno, odkud se dají pořádat turistické výpravy do okolí, které je bohaté na skalní útvary nebo Vrátno, vesnice, na jejímž okraji se rozprostírá Vrátnská hora a na jejímž vrchu ční Vrátnská rozhledna.

CHKO protíná ještě jedna trať, a to z Kolína, potažmo z Lysé nad Labem do Ústí nad Labem. A poslední trať, která se blíží CHKO, je trať č 087 z České Lípy do Lovosic.

Ubytování

V oblasti se nachází velké množství ubytovacích zařízení. Od luxusních hotelů přes skromné penziony až po kempy nebo jen chaty k pronájmu. Záleží to hlavně na hustotě osídlení místními obyvateli. V místech s vyšším osídlením, tedy ve větších městech, se nacházejí právě zmíněné luxusnější hotely a penziony, v okolí malých vesnic, popřípadě na místech od civilizace vzdálenějších, se rozkládají kempy, stanové osady, nebo samostatné budovy k pronájmu.

Penziony:

- Penzion Ždírecký Důl
- Rodinná usedlost Selský dvůr
- Cyklostatek v Chodči
- Penzion a restaurace ČERNÝ MLÝN
- Penzion „V Ráji“
- Penzion „V Údolí“
- Penzion Ráj
- Penzion Malba
- Penzion Milča
- Rekreační komplex Blatce

Hotely:

- Rezidence Liběchov ****
- Hotel Kokořín

Kempy:

- AutoCamp Kokořín

- Camp Zahrada
- Autokemp – Ubytovna SK Mšeno
- Autokemp Nedamov
- Tábořiště U splávku [5]

Informační střediska

Jelikož CHKO spojuje mnoho měst a obcí, mnoho významných památek a oblastí, je zřejmé, že se zde bude nacházet dostatečné množství informačních center. Některá se sice nacházejí mimo chráněné území, ovšem jsou v jeho těsné blízkosti, a proto jsou pro oblast stejně důležitá, jako ta, která jsou uvnitř CHKO. Důležitým informačním centrem je to, které se nachází na Mělníku. Dalším je informační centrum ve Mšeně, Dubé, Mimoni nebo v Bělé pod Bezdězem.

Ostatní služby CR

Stejně jako v dopravě jsou zdejší doplňkové služby cestovního ruchu jen málo rozvinuté. Nejčastěji se v oblasti nacházejí koupaliště, jak přírodního, tak umělého charakteru.

1.4.5 Šetrné formy cestovního ruchu v oblasti

Cykloturistika

Mezi nejoblíbenější šetrné formy cestovního ruchu v CHKO patří cykloturistika. Oblast je protkána cyklostezkami. Ty využívají nejen cyklisté, ale i pěší, popřípadě in-line bruslaři. Nachází se zde 22 značených cyklostezek různých délek a náročností. Jelikož je terén Kokořínska značně členitý, jsou zde spíše středně obtížné a obtížné stezky. Mluvíme-li o stezkách, nejedná se o přímo specializované cesty pouze pro cyklisty, jelikož se zde musí dbát na ochranu biotopu. Proto jsou stezky vedeny z části po silnicích pro motorová vozidla nebo po trasách pro pěší.

Pěší turistika

Pěší turistika je další velice oblíbenou aktivitou na Kokořínsku. Díky Klubu českých turistů je zde mnoho značených stezek, ze kterých si opět mohou turisté vybrat dle délky a náročnosti terénu.

Hipoturistika

V CHKO není hipoturistika nijak zvlášť rozvinutou formou cestovního ruchu, ovšem i zde se nachází několik oblastí, kde si milovníci koní přijdou na své. Nejrozšířenější je oblast kolem Vlkova, Zakšína nebo Nových Osinalic. Výlety v koňském sedle jsou vedeny po speciálních trasách a vedou převážně lesními cestami. Jedna z tras vede přes Osinalické sedlo kolem lesní studánky a vrcholí v místních skalách, ze kterých je možno užít si krásného výhledu do širokého okolí. Po domluvě s majitelem koní je možné udělat si výlet například v okolí Máchova jezera či kolem Mimoně a Ralska

1.5 Horolezectví

Horolezectví je prakticky tak staré, jako lidstvo samo. Samozřejmě že v dřívějších dobách nešlo o sport ale spíš o způsob jak přežít. Ať už hledáním potravy či útekem před nebezpečnými zvířaty. Vývoj lezeckých technik se ovšem datuje do 16. století, a to v Evropě, přesněji řečeno v Alpách. V tuto dobu se zde začal rozmáhat lov kamzíků a také sběr minerálů určených ke klenotnickým účelům. Spolu s lovci se začali do skal vydávat také lidé, kteří chtěli poznat něco nového. A také díky tomu se začaly ucelovat poznatky o okolní krajině.

Výstup na vrchol byl účelovou záležitostí, lidé si pomáhali lany, žebříky, dřevěnými prkny a podobně. Velice často se na tyto výstupy lidé s průvodci v podobě místních horalů, kterým za pomoc náležel jistý přivýdělek.

Až v 19. století se začalo o horolezectví smýšlet jako o sportovní disciplíně. Sportovní nadšenci postupem času zdolali většinu známých vrcholů, a když vše dostupné bylo slezeno, začali vymýšlet nové, a těžší, cesty k již slezeným vrcholům. V tuto dobu také vznikaly první horolezecké spolky. Jelikož většina horolezeckých výprav přicházela právě do Alp, dalo toto pohoří i název tomuto sportu – alpinismus.

Důležitým mezníkem je rok 1865, kdy se dvojice Whymper a Croz rozhodla uskutečnit prvovýstup na Metternhorn. V roce 1878 potom zdolání severní stěny Grand Dru odstartovalo „éru velkých stěn“. Tento boom pozdržela 2. světová válka, avšak v roce 1950 se horolezcům Herzogovi a Lachenalovi podařilo pokořit první osmitisícovku – Annapúrnu v Nepálu.

V těchto dobách bylo ještě běžné vypomáhat si při lezení žebříky, skobami i vysekáváním stupů či chytů. To se ovšem nelíbilo nově nastupující generaci horolezců a začaly se vymýšlet různé technologické pomůcky, které by nebyly tak agresivní a přitom posunuli výkonnost lezců dále.

Ovšem čím více bylo těchto pomůcek, tím více bylo lidí, kteří skály slezli, a tím méně atraktivním sportem se horolezectví stávalo. Další generace proto přišla s novou technikou a to volné lezení. Průkopníkem byl Reinhold Messener, který pochopil, že sportovní lezení je tam, kde si lezec sám určuje pravidla a horu zdolává vlastní silou a vůlí.

Od té doby se technické pomůcky používají pouze pro jištění proti pádu, nikoli jako pomoc při výstupu vzhůru. Touto myšlenkou se řídí vývoj lezení i výroby těchto pomůcek.

Horolezectví se dělí na dvě hlavní skupiny a to technické a volné lezení. V případě volného lezení není potřeba žádné speciální vybavení, kromě síly, obratnosti a kvalitních bot. Naproti tomu při technickém lezení je k postupu výš používáno také jistící lano, popřípadě další pomůcky, které brání před pádem. [6]

Technické lezení se dá dále rozdělit na lezení po skalách a ledě. Při skalním lezení se zdolávají strmé skalní stěny, balvany, útesy či skaliska. Jako lezení na ledě se myslí stěny pokryté ledem či sněhem. K tomu je určeno speciální vybavení jako cepíny nebo mačky – tedy speciální železa, která se připevňují k botám.

Každý, kdo se chce věnovat horolezectví, musí ovládat všechny pomůcky, se kterými pracuje. Kromě vlastní fyziky je to jediný způsob, jak se vyhnout vážnému riziku. Zkušenosti a zodpovědní horolezci nikdy nevyrážejí do hor sami. Kromě výbavy je společník nejdůležitější při zajištění bezpečí. Při tomto sportu je týmová práce důležitá,

není možné se starat pouze o vlastní bezpečnost. Jelikož jsou na sobě horolezci navzájem závislí, nemůžou myslet jen sami na sebe, ale vědět, co zvládnou lidé okolo.

1.5.1 Vybavení

Pro to, aby se člověk mohl věnovat horolezectví, potřebuje alespoň základní vybavení, aby mohl vyrazit do hor. Mezi tyto potřeby patří lana, karabiny, úvazy, přilby a pomůcky pro jištění.

Lana

Lano je nejdůležitější součástí nadšenců technického lezení. Jejich hlavní funkcí je držení lezce při spouštění či slaňování nebo jako ochrana před tvrdým dopadem. Mezi základní vlastnosti lana patří pružnost, kterou zajišťují tisíce spletených polyamidových vláken. Výsledkem je protažení lana až o 25 %, čímž se zmírní pád. (Vomáčko, a další, 2008)

Lezecké úvazky

Spolu s lanem tvoří základní jistící dvojici. Úvazky slouží k jištění jak sebe, tak spolulezce. Lezecký úvazek může být buďto bederní, prsní nebo celotělový. Bederní úvazek, většinou zvaný sedák, je rozdělen na dvě, potažmo tři, části – bederního pásu a dvou smyček okolo stehů -, které rozdělují působení síly pádu. Sedák je důležitý jak pro začátečníky k jištění shora, tak pro pokročilé a profesionály, kteří jej využijí při jištění prvolezce, druholezce, tak při slaňování nebo jištění druhého lezce. Prsní úvazek, neboli „prsák“, se používá vždy v kombinaci se sedákem. Jeho hlavním úkolem je zabránit převážení těla v případě pádu. To se může stát, jestliže lezec používá pouze sedák. Váha těla totiž není rovnoměrně rozložena a hrozí přetočení hlavou dolů. Celotělový úvazek je potom kombinací obojího a používá se při náročných výstupech.

SEDACÍ ÚVAZ

BEDERNÍ POPRUH

Obrázek 2: Popis sedacího úvazku, zdroj:

<http://www.svetoutdooru.cz/clanky/horolezecke-uvazy/>

Karabiny

Karabin existuje několik druhů a také mají různé využití. Klasické karabiny tvaru písmene D se využívají hlavně k vedení lana a také k jeho upevňování do skob. V současné době se vyrábějí se zahnutou západkou, což umožňuje snazší upevnění lana. „Důležité je, aby karabiny vykazovaly zatíženost alespoň 2000 kilopondů (kp), v příčném směru nebo s otevřenou západkou 700 kp.“ (Winter, 2004) Karabiny hruškovitého tvaru se zase používají pro metodu tzv. polovičního lodního uzle. Tyto karabiny musejí být zajištěny šroubovací pojistkou. Označují se jako HMS karabiny.

Pomůcky pro jištění

V první polovině 20. století se pro jištění partnera na skále používalo velice ošemetné jištění přes rameno. V současné době je již mnoho pomůcek, které jsou bezpečnější jak pro člověka lezoucího tak pro člověka jistícího.

HMS karabiny, jak bylo zmíněno výše, se používají pro jištění polovičním lodním uzlem. To je vhodné jak pro lezení v pozici prvolezce, tak i pro druholezce nebo horní jištění.

Tvar, kterým tyto karabiny oplývají umožňuje uzlu pohybovat se jak při povolování lana, tak při jeho dobírání. Změna těchto dvou pohybů není nijak omezována. Volnou část lana je vždy nutné držet.

Slaňovací osma se používá pro jištění shora a pro lezení v pozici prvolezce. Rozhodně není vhodná pro lezení v pozici druholezce. Osma se připíná ke karabině páskou, gumou nebo plastovou vsadkou. Volnou část lana je opět nutné držet.

Další podkapitolou jsou poloautomatické jistící pomůcky. Těch je v současné době hned několik a záleží pouze na lezci, která mu vyhovuje nejvíce. Poloautomatické jistící pomůcky jsou takové, které při zatížení sami zabrzdí jistící lano. Používá-li člověk tyto jistící pomůcky, není potřeba držet volnou část lana. Je možné je používat pro všechny typy jištění.

Při výběru kterékoli jistící pomůcky je důležité předem znát její klady a zápory, vědět, jak nám „sedí“ v ruce a také je důležité vědět, jestli je daná pomůcka vhodná pro praváky/leváky. Každý by také měl vědět, jak přesně která metoda funguje. (Vomáčko, a další, 2008)

Lezecká obuv

Slangově řečeno lezečky, jsou nezbytným pomocníkem při lezení nejen ve skalách, ale i na trénigových umělých stěnách. Jejich netvarované gumové podrážky přilnou k většině materiálů a dovolí udržet se i na těch nejmenších stupech. Výrobci doporučují pro začátečníky podrážky středně tvrdé, které se vyznačují stabilitou hran. Lezci, kteří jsou již zkušenější, mají vytrénované lýtkové svalstvo a svaly chodidel upřednostňují lezačky s měkčí podrážkou, která těsněji přilná k chodidlu a to pak i k jemným nerovnostem v terénu. (Hudson, 2003)

Obrázek 3: Lezecká boty, zdroj: <http://www.rockpoint.cz/lezecky-edelrid-typhon-lace-337690.html>

1.5.2 Horolezectví v CHKO Kokořínsko

Ačkoli je Kokořínsko z valné části tvořeno pískovci, není tato oblast tak oblíbená, jako jiné v České republice, například Prachovské skály. Je to způsobeno tím, že skály zde jsou nízké a proto nejsou tak atraktivní pro milovníky tohoto sportu. Další důvod, proč není Kokořínsko typickým rájem horolezců, je ten, že těch několik věží a stěn vhodných k lezení se nachází v roklích, kde se celý rok drží chlad a vlhkost. Vzhledem k tomu není na pískovec bezpečné lézt a z pohledu zákonů Českého horolezeckého svazu (ČHS) je to dokonce zakázané (vizte zásady níže). Oblast je vyhledávána převážně lidmi, kteří dokáží ocenit romantický výhled, nebo horolezci, kteří se chtějí naučit lézt na pískovci, jelikož díky měkkosti materiálu je tento druh lezení odlišný od lezení na masivu.

Specifika pravidel lezení v pískovcových oblastech nebyla stanovena pouze pro ochranu horolezců, protože pískovec je velice měkká hornina a může na něm častěji docházet k nehodám, ale samozřejmě také pro ochranu přírody. Níže uvedená pravidla blíže osvětlí tuto problematiku.

1.5.3 Pravidla pískovcového lezení

Na internetových stránkách CHKO Kokořínsko jsou pravidla lezení na pískovcových skalách shrnuta do několika následujících bodů:

- *„Nesmí se odstraňovat nebo jinak narušovat dřeviny, ani jiným způsobem narušovat vegetační kryt (porosty mechů a lišejníků) na vrcholech skal, skalních spárách, terasách, apod. z důvodu úpravy horolezeckých cest.*
- *K přístupu ke skalám užívat lesní a turistické cesty; tam, kde nejsou vyznačeny, volit přístup tak, aby nedocházelo k poškozování povrchu půdy a její následné erozi.*
- *Horolezci jsou povinni chovat se šetrně ke všem složkám životního prostředí, zachovávat klid, maximálně šetřit dochovaný stav skal a vegetační kryt.*
- *Na hranách skal a vrcholcích věží, které jsou přístupné pouze horolezeckou technikou, se horolezci pohybují jen v nezbytně nutné míře v okolí vrcholových knížek a trvalých vrcholových zařízení pro slaňování (slaňovacích kruhů).*
- *Horolezci nesmí rušit hnízdění ptactva; zjištěná zahnízdění ptáků – včetně starých pobytových znaků – se hlásí přímo orgánu ochrany přírody nebo příslušnému správci skalní oblasti.*
- *Horolezci nesmí jakkoliv poškozovat a úmyslně měnit povrch skal (např. dřít skálu při manipulaci s lanem, rýt či vysekávat chyty, prorážet nedokonalé hodiny, používat jakékoliv chemické prostředky včetně magnesia, apod.)*
- *Na vodou nasáklých, zasněžených nebo zledovatělých pískovcových skalách se nesmí vykonávat horolezecká činnost vzhledem k malé pevnosti horniny a její mimořádné lámavosti působené zvýšenou vlhkostí.*
- *Při lezení na pískovci se nesmí používat obuv s tvrdou podrážkou poškozující pískovec (např. vibram), ani stoupací železa, apod.*
- *Horolezci nesmí slaňovat pomocí stromů a keřů s výjimkou nouzových případů, kdy trvalé vrcholové zařízení pro slaňování chybí, nebo je poškozeno a při ohrožení lidského života.*

- *Je nepřípustné používat jistící pomůcky porušující pískovec (např. vklíněnce, frendy, hexentry).*
- *Veškeré zajišťovací prostředky, výstroj a výzbroj horolezce musí být takové povahy a musí být používány takovým způsobem, aby nepoškozovaly skálu ani přírodní prostředí.*
- *Horolezecké cesty se prostupují vždy zdola. Je nepřípustné prostupování výstupové cesty s částečným nebo plným zajištěním shora nebo ze strany. Nepřípustné je také nahazování lana na skalní útvary (hroty). Horní jištění slouží jen pro zajištění dalších členů lanového družstva (zpravidla 3 osoby), přičemž lano smít být za postupu k vrcholu určeno jen k zajištění; jiný způsob použití lana při výstupu, zejména formou aktivní podpory s cílem pomoci při překonávání gravitace, je nepřípustný.* “ [7]

1.5.4 Omezení

Ve všech oblastech po celé České republice jsou vyhlášena různá omezení nebo zákazy horolezecké činnosti, většinou z důvodu výskytu ohrožených druhů rostlin a živočichů, hnízdění ptáků, nebo také pro příliš měkké složení horniny. Tato omezení vyhláší ČHS popřípadě mezinárodní horolezecký svaz UIAA. V Kokořínsku je několik oblastí, kde je horolezecká činnost úplně zakázána a to: Skalní útvar Čapské palice, veškeré skalní hrádky nacházející se v oblasti, skalní útvar Pokličky. Dále je lezení zakázáno v přírodní rezervaci (PR) Kostelecké bory, přírodní památka (PP) Kamenný vrch u Krenova, PP Čpičák u Střezijovic, PP Husa, PP Stráně Truskavenského dolu, PP Stráně Hlubokého dolu, PP Želízy a PP Martinské stěny. Přístupné jsou skalní stěny na Velkém Buškovickém kopci, kde je možné věnovat se horolezectví od 15. 6. do 31. 12. každého roku a na dalších místech je umožněno lézt od 1. 7. do 31. 12. daného roku. Těmito místy jsou Planý důl, PR Vlhošť a PP Stříbrný vrch pouze pro členy ČHS. [7]

2 Praktická část

Praktická část se zabývá analýzou chování vybrané skupiny horolezců v CHKO Kokořínsko a do jaké míry je jejich chování udržitelné.

2.1 Použité metody šetření

Pro tuto bakalářskou práci bylo použito kvalitativního výzkumu za pomoci zúčastněného pozorování a rozhovoru pomocí návodu. Zúčastněné pozorování znamená, že pozorovatel je zároveň účastníkem pozorovaného procesu či jevu. Díky okamžité interakci mezi pozorovatelem a pozorovaným je možná okamžitá zkušenost se situací a nabytí určité perspektivy, ze které danou situaci vidí samotní účastníci. Nevýhodou mohou být nedostatečné zkušenosti a znalosti pozorujícího a jeho zasahování do probíhajícího dění. (Hendl, 2005) Rozhovor pomocí návodu (nebo také polostrukturovaný rozhovor) je jednou z nejpoužívanějších metod rozhovoru. Tazatel má k dispozici schéma, kterým se po celou dobu rozhovoru řídí a tím nedochází ke zbytečnému odchylování od daného tématu. Schéma se nemusí tazatel držet přesně, je možné dle potřeb a situací měnit pořadí otázek či jejich znění. Vždy je nutné si vytyčit jádro rozhovoru, které je potom doplněno o upřesňující otázky. (Hendl, 2005)

Pro pozorování byla vybrána skupina horolezců, kteří jsou z okolí CHKO Kokořínsko a horolezectví se v této lokalitě věnují nejvíce. Autorka členy skupiny zná, a proto nebyl problém s jejich oslovením. Skupinka čítá 6 – 8 členů, v závislosti na možnostech jednotlivců. Jejich průměrný věk je 28 let. Všichni mají ukončené střední vzdělání s maturitou popřípadě střední odbornou školu. Samotné pozorování proběhlo 12. srpna 2013 v odpoledních hodinách, přibližně 5 hodin. Tohoto pozorování se zúčastnili 3 členové skupiny. Z důvodu neúplnosti skupiny proběhl později polostrukturovaný rozhovor se zbývajícími členy. Tyto rozhovory byly uskutečněny průběžně v listopadu roku 2014. Délka rozhovorů byla přibližně 30-45 minut. Rozhovory byly nahrávány na diktafon, poté přepsány do elektronické podoby. Všichni účastníci výzkumu byli ubezpečeni o anonymitě, ve které budou jejich výpovědi vedeny.

2.1.1 Výzkumné otázky a indikátory

Cílem praktické části této bakalářské práce je zjistit, do jaké míry je chování horolezců v CHKO Kokořínsko v souladu s principy trvale udržitelného cestovního ruchu.

Pro splnění těchto cílů je důležité nejprve si stanovit hlavní výzkumnou otázku – v tomto případě „Do jaké míry je chování horolezců v CHKO Kokořínsko v souladu s principy trvale udržitelného cestovního ruchu?“ – a k té poté dílčí výzkumné otázky.

K dílčím výzkumným otázkám je potřeba stanovit indikátory, kterými se potom zjišťuje, do jaké míry je realita v souladu s teorií o trvale udržitelném CR.

1. dílčí výzkumná otázka:

Do jaké míry je chování horolezců v CHKO Kokořínsko v souladu s principy trvale udržitelného cestovního ruchu z hlediska sociálního?

Indikátory:

- Vzdělávání
 - Sebe
 - Ostatních
- Zdraví a kvalita života
 - Ovlivnění kvality života
 - Ohlasy okolí
 - Vliv na zdraví
- Kontakt s ostatními návštěvníky
 - Kontakt s ostatními horolezci
 - Kontakt s ostatními účastníky cestovního ruchu

2. dílčí výzkumná otázka:

Do jaké míry je chování horolezců v CHKO Kokořínsko v souladu s principy trvale udržitelného cestovního ruchu z hlediska ekonomického?

Indikátory:

- Ubytování
- Stravování
- Výdaje
 - Vybavení?
 - Členství v ČHS

3. dílčí výzkumná otázka:

Do jaké míry je chování horolezců v CHKO Kokořínsko v souladu s principy trvale udržitelného cestovního ruchu z hlediska enviromentálního?

Indikátory:

- Odpady
 - Nakládání s odpadem
- Značené stezky
- Použité vybavení
 - Speciální pomůcky používané při lezení na pískovci

2.2 Vyhodnocení výzkumu

Vyhodnocení prováděného výzkumu je rozděleno podle jednotlivých indikátorů, viz výše.

2.2.1 Společenské principy

Z hlediska společenských principů jsou posuzovány indikátory *vzdělávání, zdraví a kvalita života a kontakt s ostatními návštěvníky.*

Vzdělání

Během rozhovoru jsem se respondentů ptala na vzdělání vztahující se k horolezectví. Ptala jsem se na jejich znalosti o pravidlech, která jsou spojena s lezením na pískovci a jestli si vyhledávají novinky z této oblasti. U všech zúčastněných se mi dostalo stejné odpovědi. Všichni mi byli schopni vysvětlit, jaké jsou zásady lezení na pískovcových skalách včetně podání důvodů, které k daným zásadám vedou (zákaz používání magnézia, zákaz lezení za přílišného vlhka, atp.). „*No tak celoročně se neleze proto, že na jaře, kdy by to čistě teoreticky šlo, hnízdějí nějaký ptáci a vůbec zvířata se množej a mohlo by je to rušit. Nesmíš lézt po mokré skále, protože pískovec nedrží tak moc pohromadě, takže by se vlhkej drolil. Taký by se neměli používat stromy nahoře na slaňování nebo jištění, protože by se jim odírala kůra. A magnezium se nemůže používat ani nevím proč, protože jsem četl nějaký článek, a tam psali, že vlastně nikdy nikdo nedokázal to, že by negativně pískovec ovlivňoval.*“ (██████, 12.11.2014) Všichni také věděli, že lezení v pískovcových oblastech je omezeno časově, ne všichni však byli schopni říci, kdy a kde která časová omezení platí.

Dále jsem se jich ptala, jestli se nevěnují osvětové činnosti například ve školách nebo jestli nevedou vlastní horolezecké kroužky pro mládež. Dozvěděla jsem se, že pro to, aby bylo možné vést podobný kroužek je zapotřebí projít kurzem, který organizuje ministerstvo školství, mládeže a tělovýchovy České republiky (MŠMT). Jeden z dotazovaných projevil zájem v blízké budoucnosti tuto licenci získat „*Ne ne. Jsem hobby lezec a navíc si myslím, že se sám mám ještě co učit. Na vyučování je navíc potřeba mít speciální kurz asi za 3500,-. Ale do budoucna bych si ho rád udělal.*“ (██████, 20.11.2014), ovšem v současné době žádný z nich osvědčení nevlastní a tedy nesmějí takové aktivity provozovat. Na to, aby pořádali například besedy ve školách, nemají z pracovních důvodů čas.

Zdraví a kvalita života

V otázce zdraví a kvality života se názory jedinců v některých bodech mírně lišily, v celkovém pohledu se však shodli na tom, že horolezectví se na nich odráží pozitivně.

Ačkoli jsou všichni mladí, mají už všichni zaměstnání a to v různých oborech (kuchař, kominík, elektrikář, číšník, dělníci ve Škoda auto) a horolezectví jim přináší uvolnění. Jeden z dotazovaných přímo řekl že „*je to skvělá kombinace sportu a relaxu, jednak se*

můžu sportovně vybít a pracovat na sobě fyzicky a co se týče techniky a samozřejmě je to v přírodě. Můžu vypnout, užívat si okolí a odpočinout si od města.“

Otázka týkající se názoru lidí v jejich okolí byla jednou z mála, kdy se dotazovaní tak úplně neshodli. Ve většině případů tvrdili, že okolí jejich zálibu vnímá pozitivně, ovšem jen někteří přiznali, ti nejbližší se o ně strachují. Je to zejména proto, že lezení na pískovcových skalách nebezpečnější než lezení na pevnějších masivech. Může zde dojít k odlomení skály, jistící kruhy jsou mnohdy více než 5 metrů od sebe (což u nízkých skal v Kokořínsku prakticky znamená, že na cestě je jeden kruh v pülce a další až těsně pod vrcholem) a kruhy jsou v některých místech velice staré a opotřebované. Všem členům této skupinky se již nejméně jednou stalo, že spadli ještě před prvním jisticím bodem, tedy aspoň pětmetrový pád bez jediného brzdícího prvku.

Opět jednohlasně se vyjádřili k tématu zdraví. Stejně jako ostatní sporty s sebou přináší na jedné straně zvýšení fyzické zdatnosti, vyplavování endorfinů, posílení psychické zdatnosti, na straně druhé spoustu odřenin, tržných ran a občas i vážnějších zranění. „*No jasně, bez pádů by to nešlo. Jak jinak bych se zdokonaloval, kdybych nepadal? Nemyslím si, že by to, že občas spadnu nějak negativně ovlivnilo. Jo jednou jsem spadl fakt z velký vejšky a to mi pak trvalo dlouho, než jsem zase začal lézt. To proto potom začal lézt* [REDACTED] *jako první.“* ([REDACTED], 22. 11. 2014) Jako kuriozitu bych zmínila historku jednoho z dotazovaných, který vyprávěl, že jednou spadl z místa těsně pod druhým jisticím kruhem a první, co ho napadlo, bylo, že ruku zatnutou v pěst vklínil do spáry. Pád to zmírnilo, ruku měl sedřenou na kost. Nedlouho po tomto incidentu byl na vyšetření u lékaře a ten mu sdělil, že se mu srovnala vrozená srdeční arytmie.

Kontakt s ostatními návštěvníky

V tomto bodu jsem se snažila zjistit, jestli si vnímají i ostatní turisty a jestli si třeba nevšímají některých nešvarů. Bylo mi vysvětleno, že se snaží chodit na méně frekventovaná místa, aby nemuseli čekat, než budou moci na skálu. Z tohoto důvodu se moc do kontaktu s ostatními nedostávají. Horolezci jsou, například jako vodáci, jedna velká rodina, takže když potká lezec lezce, tykají si a vládne mezi nimi většinou přátelská atmosféra. V takovém případě je mnohem snazší upozornit jinou skupinu horolezců, že v místě kde se nacházejí, se nechovají úplně správně, když si toho všimnou. Ovšem jak

podotkl jeden z účastníků, „*no, a když člověk leze, soustředí se na skálu nebo na jištění.*“
Mínil tím, že nemají tolik času na to, aby pozorovali ostatní.

Jelikož často vzpomínali jednoho ze svých členů, zeptala jsem se také, jestli mají „týmovou hierarchii“. Až na právě zmíněného člena se shodli na tom, že on je jejich vůdce, jelikož organizuje většinu výprav a s případnými problémy či naopak návrhy chodí za ním. „*Všechny důležité novinky sou na netu, ale to zjišťuje především [REDAKCE], on to dost žere(...)* [REDAKCE] *většinou vybírá místa, kam moc lidí nechoděj abysme se nemuseli s nikým tlačit, takže většinou potkáme tak maximálně houbaře, ale občas se potkáme i s cizími lezci.*“ ([REDAKCE], 12. 11. 2014) Na vzdálenější místa potřebují také řidiče, kterými se uvolili být tři ze skupiny. Podle počtu účastníků na dané výpravě jsou potřeba minimálně dva vozy, a tak se v odvozu ostatních střídají. Jiné funkce si mezi sebou, ať vědomě či nevědomě, nerozdělili.

2.2.2 Ekonomické principy

V rámci ekonomických principů jsem se zaměřila na indikátory *ubytování, stravování a ostatní výdaje*.

Ubytování

Všichni účastníci výzkumu pocházejí přímo z CHKO Kokořínsko, na většinu výprav nepotřebují mít zajištěné ubytování. Když už naplánují vícedenní výpravu například do vzdálené části oblasti, nocují v kempech (Autokemp Kokořín, Želízy Kemp a koupaliště) nebo bivacích. Ptala jsem se také na to, jestli znají pravidla CHKO týkající se táboření za jejími hranicemi. Dohromady dali několik omezení jako zákaz manipulace s ohněm mimo vymezená tábořiště, zákaz znečišťování, netábořit mimo povolená místa a nepohybovat se mimo vyznačené stezky.

Stravování

Oproti tomu stravovacích zařízení využívají hojně a to hned z několika důvodů. Prvním je ten, že každý sportovec potřebuje doplňovat energii, kterou spotřebuje při sportovním výkonu, druhý důvod je ten, že je pohodlnější dojít si na teplý oběd, než si připravovat doma svačinu, kterou musejí donést na místo výstupu, a každá zátěž navíc je po celém dni znát. „*Tak jasně že se těším na pořádný jídlo! Tělo sportovce spotřebuje spoustu energie! A pokud si s sebou nevezmeš v termosce guláš se šesti, tak musíš doplňovat v*

restauracích nebo hospodách, no.“ (■■■■■, 12. 11. 2014) Jako další důvod někteří z dotazovaných uvádí, že rádi podporují místní podnikatele. „*A hlavně já rád podporuju místní podnikatele. Nějak si na živobytí vydělávat musej, žejo.*“ (■■■■■, 12. 11. 2014) Během pozorování v srpnu 2013 byla pozorovaná skupina na obědě v Dubé, v restaurantu Kavada. Zmínili se také, že mají rádi restauraci u Grobiána, kde se natáčel filmový muzikál Rebelové.

Ostatní výdaje

Poslední otázka v ekonomické části výzkumu je směřována na výdaje spojené s horolezectvím. Všichni se shodli na tom, že pro lezení na pískovci je nejdůležitější vybavit se sedákem, lezačkami, karabinami, vybavením na slaňování (osma nebo kyblík) a popruh na dojištění. Jelikož se v pískovcových skalách nesmí používat podpůrné prostředky jako magnézium, vklíněnce, friendly a jiné, jsou výdaje na vybavení o něco nižší. I tak se pořizovací cena důležitých věcí pohybuje kolem pěti tisíc.

Během rozhovorů se někteří zmiňovali o členství v Českém horolezeckém svazu (ČHS). V době, kdy jsem rozhovory prováděla, členy ještě nebyli, ovšem chystali se k tomu od nového roku (2015). Členský poplatek na rok činí 400 pro dospělého člověka staršího 25 let. Díky členství získávají horolezci nejen slevy na potřebné vybavení, ale ČHS poskytuje ve spolupráci s pojišťovnou UNIQA a. s. speciální pojištění svým členům, které zahrnuje dokonce i případný zásah vrtulníkem.

2.2.3 Enviromentální principy

Indikátory sledované v rámci enviromentálních principů jsou následující: *odpady, značené stezky a použité vybavení.*

Odpady

Zásadním bodem při zjišťování, jestli se vybraná skupina řídí principy trvalé udržitelnosti, je nakládání s odpady. V srpnu 2013, kdy jsem prováděla zúčastněné pozorování, jsem zjistila, že všichni zúčastnění jsou kuřáci. Ačkoli ve svém okolí mám kuřáků mnoho, nikdy jsem neviděla, že by s nedopalky cigaret zacházeli tak, jako pozorovaní. Měli s sebou prázdnou plechovku od nápoje, do které všichni automaticky nedopalky házeli, stejně tak jako ostatní drobné smetí. Jelikož rádi chodí do restaurací blízkých horolezeckým oblastem, neměli s sebou žádné sáčky či jiný odpad, takže po

našem odchodu na místě nezůstaly žádné známky naší přítomnosti. Stejnou praxi mi potvrdili i později dotazovaní členové týmu, kteří na výpravě nebyli. *„Možná to teď bude znít, že jako machruju, ale je to pravda pravdoucí, že se snažíme nezanechat po sobě žádnéj bordel. Sice jsme všichni kuřáci, ale nenapadlo by nás nechávat po lese nedopalky. Nebo žvýkačky, nic.“* (■■■■, 22. 11. 2014)

Během pozorování jsme nepotkali žádné jiné turisty, a ani žádné odpadky. Členové výpravy mi sdělili, že čistota lesa v CHKO Kokořínsko se za posledních 10 let hodně zlepšila a že nepotkávají nikoho, kdo by zde odpadky vědomě odhazoval. Vzhledem k tomu, že jsou všichni patrioti a na Kokořínsko jsou pyšní, by se ozvali v případě, že by někoho takového viděli. *„Jelikož jsme tady odsud a máme ke Kokořínsku vztah a k těm skalám tady, tak víme, že třeba by se nemělo lézt tři dny potom, co pršelo, protože je nacucanej vodou při tý procentuální vlhkosti se prostě lézt nesmí. Ale tak všude kde chodíme to máme rádi, máme rádi přírodu tak když chodíme tak nechceme chodit okolo pet flašek a vajglů“* (■■■■, 3. 12. 2014)

Značené stezky

Aby se zachovávala krajina a nedocházelo ke zbytečné erozi, jsou v CHKO vyznačeny stezky, po kterých je možno chodit. Zajímalo mne, jestli tyto stezky vedou poblíž skalních útvarů, na kterých je lezení povoleno. Během pozorování tomu tak bylo a během rozhovorů mě ujistili, že i ostatní oblasti jsou přímo u stezky, nebo v jejím okolí. Z jejich výpovědi tak vyplývá, že se drží vyznačených cest a, byť nevědomky, neničí vzácnou přírodu Kokořínska.

Podobně jako turistické stezky jsou značeny i lezecké cesty. Používá se k tomu jednotná klasifikace UIAA (Union Internationale des Associations D'Alpinisme, neboli mezinárodní svaz horolezeckých organizací). Značení cest je většinou přímo na skále v podobě čísla, které symbolizuje obtížnost dané cesty. Úplný seznam cest, jejich název a popis se nachází v plechové krabičce na vrcholku skály. Říká se jí vrcholová knížka. Do té může úspěšný lezec zapsat své pocity, postřehy, či se pouze podepsat, že na vrcholek opravdu vylezl. *„Značení cest je většinou přímo na skále v podobě čísla, které symbolizuje obtížnost dané cesty. Úplný seznam cest na té které skále je v plechové krabičce na vrcholku skály spolu s názvy cest a jejich popisy. A skály jsou většinou na stezce, nebo alespoň poblíž.“* (■■■■, 20. 11. 2014)

Použité vybavení

Jak již bylo zmíněno výše, některé pomůcky jsou na pískovci zakázané. Aby nedocházelo k vážným zraněním, mohou se přesto používat jistící pomůcky, které lezec může využít v případě, že je jistící kruh daleko a on si není jistý svou výdrží. Tyto pomůcky jsou vlastě pouze smyčky, které lezec má s sebou, připevněné na sedáku. Smyčky se dělají z různých silných lan a popruhů a vkládají se do spár, popřípadě se protahují tzv. hodinami, nebo uvazují okolo výstupků. Jejich účelem je zbrzdít případný pád, nikoli jej zastavit úplně, i když se tak může stát.

2.3 Diskuse

Dílčí výzkumná otázka č. 1: Do jaké míry je chování horolezců v CHKO Kokořínsko v souladu s principy trvale udržitelného cestovního ruchu z hlediska sociálního?

Vzhledem k faktu, že zkoumaná skupina horolezců je vedena vnitřními podněty a jejich výpravy jsou spontánním rozhodnutím (nejsou organizováni cestovními kanceláři, neúčastní se masových horolezeckých akcí), můžeme říci, že z těchto hledisek je jejich chování v souladu s principy TU. Naopak jejich doprava převážně auty a nedostatek času už příliš trvale udržitelné není. Ovšem s přihlédnutím na nízkou dopravní obslužnost dané oblasti a faktu, že když už se na skály vydají, čas už není tak důležitý, jako výkon, který na skále podají. Trvale udržitelné je také pořizování fotografií ze zdolaných vrcholů skal a jejich touha po zážitcích spíše, než touha prohlížet si místní památky. Dalším pozitivem je, že si vybírají nefrekventovaná místa a tím oblast nepřetěžují. Kladně lze také hodnotit snahu o sebevzdělání a následné vzdělání ostatních.

Vzhledem k výše popsanému je možné říci, že chování vybrané skupiny horolezců je v souladu s principy trvale udržitelného cestovního ruchu z hlediska sociálního.

Dílčí výzkumná otázka č. 2: Do jaké míry je chování horolezců v CHKO Kokořínsko v souladu s principy trvale udržitelného cestovního ruchu z hlediska ekonomického?

Jak sami dotazovaní řekli, rádi podporují místní podnikatele, co se týče ubytování a stravování. Jestliže podporují místní podnikatele, ti mohou zlepšovat vybavení svých zařízení (například zateplení budov, koupě úsporných spotřebičů) a tím zajistí zkvalitnění životního prostředí. Přesto, že je v CHKO vymezená doba, kdy je možné na pískovcových

skalách lézt, lze říci, že horolezci se věnují své činnosti i mimo sezonu, jelikož tato doba zasahuje jak do hlavní turistické sezony tak i do sezony vedlejší. Z rozhovorů jsem se dozvěděla, že v případě příznivého počasí chodí na skály i v říjnu, listopadu a prosinci, kdy běžní účastníci cestovního ruchu oblast nenavštěvují, ale lezecké oblasti jsou ještě přístupné.

Z ekonomického hlediska je tedy chování horolezců plně v souladu s principy TU.

Dílčí výzkumná otázka č. 3: Do jaké míry je chování horolezců v CHKO Kokořínsko v souladu s principy trvale udržitelného cestovního ruchu z hlediska enviromentálního?

Jak již bylo řečeno výše, nejpoužívanějším dopravním prostředkem je osobní automobil, což není zcela v pořádku. Nutno však dodat, že v jednom autě jsou vždy nejméně 3 lidé a tudíž jsou efektivně využita. Množství odpadkových košů je v oblasti dostatečné, je možnost odpad třídit do tří základních kontejnerů (plast, papír, směsný), čehož horolezci samozřejmě využívají. Vybavení, které jsem měla možnost během pozorování vidět, bylo v souladu s nařízením AOPK a ČHS, lze tedy usuzovat, že jejich počínání je v tomto ohledu také trvale udržitelný

Po zhodnocení indikátorů enviromentálního hlediska lze jednání horolezců opět prohlásit za trvale udržitelné.

Hlavní výzkumná otázka: Do jaké míry je chování horolezců v CHKO Kokořínsko v souladu s principy trvale udržitelného cestovního ruchu?

Sumarizací všech indikátorů a následně dílčích výzkumných otázek lze říci, že vybraná skupina horolezců jedná v souladu s principy trvale udržitelného cestovního ruchu. Je důležité poznamenat, že ne všechny indikátory byly hodnoceny kladně, například doprava automobilem, nebo nedostatek času.

Závěr

Cílem této bakalářské práce bylo zjistit, jestli je chování vybrané skupiny horolezců v souladu s principy trvale udržitelného cestovního ruchu.

Po analýze všech výzkumných otázek a jejich indikátorů byla tato výzkumná otázka potvrzena. Vzhledem k tomu, že si záměrně vybírají místa, kde se nenacházejí další

horolezci, odpad, který během jejich přítomnosti vzniká, si s sebou také odnášejí, neničí povrch skal ani dřeviny v okolí, se chovají tak, že nenarušují okolní přírodu. To, co je nutí do skal chodit je jejich vnitřní touha, což je znakem odpovědného turisty stejně jako to, že si z místa pořizují fotografie, místo aby si odnášeli suvenýry v podobě kamenů, květin a podobně. Hojně využívají místní stravovací zařízení, čímž ovlivňují ekonomiku regionu.

Mezi aktivity provozované vybranou skupinou, které odporují principům trvalé udržitelnosti, patří užívání automobilu namísto jiného způsobu dopravy (například kolo) a, v některých případech, uspěchané výpravy pro nedostatek času.

Výsledky této práce byly zjištěny za pomoci kvalitativního výzkumu formou zúčastněného pozorování a rozhovoru pomocí návodu.

Práce může být v budoucnu využita jako podklad pro širší výzkum z oblasti trvale udržitelného cestovního ruchu, nebo pro případné zájemce o horolezectví, kteří si nejsou jistí tím, jestli by jejich koníček nenarušil přírodu tak, že by nebyla zachována pro budoucí generace.

Literatura

Dieška, Ivan. 1989. *Horolezectvo encyklopédia*. Bratislava : Šport, slovenské telovýchovné vydavateľstvo, 1989. 80-7096-015-9.

Galvasová, Binek, Holeček, Chabičková, Szczyrba. 2008. *Průmysl cestovního ruchu*. Praha : Ministerstvo pro místní rozvoj ČR, 2008. ISBN: 978-80-06-1.

Hendl, Jan. 2005. *Kvalitativní výzkum*. Praha : Portál, 2005. 80-7367-040-2.

Hudson, Simon. 2003. *Sport and adventure tourism*. New York : The Haworth Hospitality Press, 2003. ISBN 0-7890-1275-8.

Jan Průcha, Jaroslav Veteška. 2012. *Andragogický slovník*. Praha : Grada, 2012. 978-80-247-3960-1.

Luboš Beran, Ladislav Pořízek, Michal Smrž, Lucie Drhová, Robert Šenk, Jan Procházka. 2013. Ochrana přírody. *AOPK ČR*. [Online] 27. Únor 2013. [Citace: 16. duben 2015.] <http://www.casopis.ochranaprirody.cz/z-nasi-prirody/machuv-kraj-nova-cast-chko-kokorinsko/>.

Novotná, Dagmar. 2001. *Úvod do pojmosloví v ekologii krajiny*. Praha : MŽP + Enigma, 2001. ISBN 80-7212-192-8.

Pásková, Martina a Zelenka, Josef. 2002. *Výkladový slovník cestovního ruchu*. Praha : Ministerstvo pro místní rozvoj, 2002. ISBN 80-7201-880-9.

Uzel, Karel. 1985. *Kokořínsko*. Praha : Středočeské nakladatelství a knihkupectví, 1985. 42-006-85.

Vomáčko, Ladislav a Boštíková, Soňa. 2008. *Lezení na umělých stěnách*. místo neznámé : Grada Publishing a. s., 2008. ISBN 8024764776.

Winter, Stefan. 2004. *Sportovní lezení*. [překl.] Bc. Lenka Česneková. České Budějovice : (c) KOPP nakladatelství, 2004. ISBN 80-7232-234-6.

Internetové zdroje

- [1] *Ochrana přírody* [online]. 2014, 2015 [cit. 2015-04-12]. Dostupné z: <http://kokorinsko.ochranaprirody.cz/charakteristika-oblasti/>
- [2] *UNESCO: v ČR* [online]. 2012 [cit. 2015-04-15]. Dostupné z: <http://www.unesco-czech.cz/unesco-pamatky/>
- [3] *Agenda 21: pro průmysl cestovního ruchu* [online]. 2012 [cit. 2015-04-15]. Dostupné z: <http://wwwv1.agora21.org/johannesburg/rapports/omt-a21.html>
- [4] *Kokořín* [online]. 2006 [cit. 2014-09-23]. Dostupné z: <http://www.kokorin.cz/hrady.htm>
- [5] *Kokořínsko.net* [online]. 2013 [cit. 2015-04-13]. Dostupné z: <http://www.kokorinsko.net/ubytovani.htm>
- [6] *Horolezecká metodika* [online]. 2010 [cit. 2015-04-15]. Dostupné z: <http://www.horolezeckametodika.cz/horolezectvi/horolezectvi-a-sport/historie-horolezectvi>
- [7] *Ochrana přírody* [online]. 20142015 [cit. 2015-04-15]. Dostupné z: <http://kokorinsko.ochranaprirody.cz/prace-s-verejnosti-a-sport/horolezectvi/>

Sezam příloh:

Příloha 1: Přepis rozhovoru s [REDACTED]

Příloha 2: Přepis rozhovoru s [REDACTED]

Příloha 3: Přepis rozhovoru s [REDACTED]

Příloha 4: Přepis rozhovoru s [REDACTED]

Příloha 5: Přepis rozhovoru s [REDACTED]

Příloha 6: CHKO Kokořínsko – geologická mapa

Příloha 1: Přepis rozhovoru s [REDACTED] (20. 11. 2014, doba trvání 38 minut)

Ahoj [REDACTED], už jsme se spolu bavili to tom, že dělám bakalářku, která se věnuje horolezectví v CHKO Kokořínsko. Ráda bych se tě proto zeptala na několik věcí. Budou to otázky týkající se trvale udržitelných principů.

- Jo jo, vim, [REDACTED] mi to říkal.

Tak super. Nejdřív bych se tě ráda zeptala, jestli si zjišťuješ novinky z oblasti horolezectví, hlavně na tom pískovci?

- Tak co se týče novinek, zjišťuji spíš obecné novinky o lezení. Technologie a tak.

A mohl bys mi říct, jaký jsou základní pravidla lezení na pískovci?

- No. Nesmí se ničit vegetace znečišťovat prostředí, slaňovat přes stromy. Neleze se, když je vlhko (pískovec se totiž drolí), nepoužívá se magnézium ani vklíněnce a leze se tuším od června do prosince.

A co třeba vzdělávání ostatních? Nevedete s klukama třeba kroužek pro děti, nebo nechodíte přednášet do škol?

- Ne ne. Jsem hobby lezec a navíc si myslím že se sám mám ještě co učit. Na vyučování je navíc potřeba mít speciální kurz asi za 3500,-. Ale do budoucna bych si ho rád udělal.

Aha. To je zajímavý. Teď trochu odbočím od vzdělávání, myslíš si, že tě horolezectví nějak ovlivňuje co se týče kvality života?

- Rozhodně. Koneckonců je to sport a je to relax. Je to skvělá kombinace, jednak se můžu sportovně vybit a pracovat na sobě (fyzicky a co se týče technik) a samozřejmě je to v přírodě. Můžu vypnout, užívat si okolí a odpočinout si od města.

To zní docela idilicky, jak vlastně vnímají lidi v tvém okolí to, čemu se věnuješ?

- Pozitivně. Osobně jsem se nesetkal s žádnou negativní reakcí. Naopak spousta lidí říká, že by si na horolezectví netroufla.

To já se horolezectví taky trochu věnuju, ale na pískovec bych si moc netroufla. Přec jenom jistící kruhy třeba pět metrů od sebe, ve mně nevyvolává úplně důvěru. :D

- To je o zvyku. Ze začátku to nebylo lehký ani pro nás. Trénovali jsme na umělce ve Mšeně, a to je úplně něco jiného, než potom ta skála. Nejdřív jsme z toho měli respekt, ten teda máme doteď, ale byla to velká nejistota. Teď už víme na co máme a na co ještě musíme trénovat.

Asi to není na pár týdnů, si tohle ošahat co?

- Kdepak, my už lezeme nějakých pět let a furt je co zlepšovat.

Pozoruješ třeba nějaký vliv na zdraví?

- Samozřejmě, jako každý sport. A čím pravidelněji lezu tím víc se to projevuje v mojí fyzičce. No a samozřejmě že se člověk o sebe snaží alespoň trochu dbát a dělat i jiné sporty, ono každé kilo co si nesete s sebou na skálu je znát.

To máš pravdu. Ale zase člověk nemůže být úplný věchýtek, to by se neunesl. □

- Přesně proto se musíme udržovat i když zrovna není sezona nebo nemáme čas. Lezením sice něco málo posílíš, ale není to ono.

Hele a co ostatní turisté, všímáte si jich, když jste na skále?

- My se většinou snažíme lézt na méně navštěvovaných lokalitách, kde je klid a nemusíme čekat až se uvolní cesta. No a když člověk leze soustředí se na skálu nebo na jištění ale ano potkáváme ostatní lezce a turisty.

A pohybují se na turistických stezkách?

- Vzhledem k tomu že i mi je používáme tak ano, ty co potkáme je používají také. To by jsme se jinak minuli.

Tak fajn, to ráda slyším. ■■■ a jezdíte na vícedenní výpravy?

- Na vícedenní výpravy bohužel nemáme tolik času kolik by jsme chtěli. Přece jen než se všichni sejdem, domluvíme.

Když už se tedy sejdete, jak řešíte ubytování? A víš jaká jsou nařízení správy CHKO ohledně ubytování?

- No když už si všichni ten čas uděláme nocujeme v kempech nebo v bivacích. Co se týče omezení, jediná o kterých vím jsou zákaz manipulace s ohněm mimo tábořiště, zákaz znečišťování, nepohybovat se mimo vyznačené cesty, netábořit mimo povolená místa.

No a s ubytováním souvisí jídlo. Nosíte si s sebou svačku nebo jíte někde v restauracích?

- Hospod a restaurací je kolem skal naštěstí dost takže ano celkem pravidelně. Ono po pár cestách celkem vyhládne. Na to by svačina z domova nestačila.

To je jasný. A když už tak utrácíme, co vybavení? Je nějaké speciální pro lezení na pískovci? A bavila jsem se s ■■■, který říkal, že se chcete stát členy ČHS. Už jste? Má to nějaký speciální výhody?

- No nejdůležitější je sedák, lezačky, expresky, karabiny, vybavení na slaňování (osma nebo kyblík), popruh na dojištění. To je takový základ, víc toho v podstatě na pískovec nepotřebujete. Do ČHS se přihlásíme společně v lednu a to hned z několika důvodů. Za prvé pojištění které kryje i případný zásah vrtulníku a potom samozřejmě různé slevy na vybavení.

Hororová představa... Přesuneme se od utrácení peněz k šetření přírody, jo?

- No jasně. Nejen že mi z toho vyhládlo, ale ještě jsem si uvědomil, že si musím koupit novou karabinu... :D

Tak si to někam napiš. Teď k té přírodě. Jak nakládáte s odpadky, co během výpravy vyprodukujete?

- Tady můžu hrdě prohlásit že co si do lesa přineseme, to si taky odneseme. Nikdo z nás se nechce v lese brodit odpadky.

To se moc dobře poslouchá! A co ostatní návštěvníci chko, všímáte si jich nějak?

- Myslím že v tomto ohledu se chování ostatních lidí v lese dost zlepšilo. Nepamatuji si že bych potkal někoho kdo úmyslně odhazuje v lese odpadky a podobně. Kdyby ano určitě by jsme se ozvali.

To je fajn, vy tam chodíte docela pravidelně, tak se můžete přesvědčit, jak to tam vypadá. Teď mi ještě řekni, jak je to se značenými stezkami. Jsou horolezecké cesty nějak speciálně značené? A jsou vůbec skály na trase klasických stezek?

- Značení cest je většinou přímo na skále v podobě čísla které symbolizuje obtížnost dané cesty. Úplný seznam cest na té které skále je v plechové krabičce na vrcholku skály spolu s názvy cest a jejich popisy. A skály jsou většinou na stezce, nebo alespoň poblíž.

Příloha 2: Přepis rozhovoru s [REDACTED] (22. 11. 2014, doba trvání 42 minut)

Takže moje první otázka je směřovaná na vzdělání. Myslím to tak, jako jestli si zjišťuješ novinky týkající se horolezectví, speciálně na tom pískovci, aktuality z míst lezení a tak...

- No, vždycky než se vydáme na výpravu tak se snažím zjistit, jestli náhodou není někde nějaký omezení, ale to se moc nemění, pokud zrovna není blbý počasí. Ale to se zas nikam nevypravujeme. Takže asi tak. Lezení na pískovci se snad za tu dobu, co lezeme, nemění.

A jaký jsou pravidla lezení na pískovci?

- Tak asi nejdůležitější je, že by se nemělo lézt na mokrym písku, on je totiž měkřej, takže by se mohl drolit a tím pádem by nevydržel moc dlouho. Další důležitá věc je nepoužívat tvrdý jisticí pomůcky jako jsou frendy nebo vklíněnce, přesně z toho samého důvodu... aby se neničila skála. Pak jsou nějaký termíny, kdy se lézt nesmí. Vím, že poslední den, kdy se v chko může, je poslední prosinec. Většinou se pak může lézt od června, ale jsou výjimky. Snad kvůli hnízdění ptáků.

No a nezkoušeli jste třeba učit o lezení ostatní?

- No po pravdě mě to nějak moc neláká. A hlavně si myslím, že nejsem tak dobrý, abych to mohl učit i ostatní.

Tak třeba někdy pozdějc. Teď to bude znít trochu krkolomně, ale myslíš, že horolezectví nějak ovlivňuje tvoji kvalitu života? ☺

- Tak rozhodně mě horolezectví nějak ovlivňuje. Když chceš něco vylézt, musíš se udržovat ve formě. Né že bych dodržoval nějaký diety, nebo tak, ale občas zadjdu do posilky, nebo třeba s klukama trénujeme na umělý stěně. Takže z tohohle pohledu mě ovlivňuje rozhodně pozitivně. A na negativa si teď asi nevzpomenu.

A co říká tvé okolí na to, že se věnuješ horolezectví?

- Jo tak to je různý. Ze začátku jsem lezl jako první, takže to jsem pak už doma radši neříkal, kolikrát jsem spadl, nebo co všechno jsem si odřel, to doma vždycky šileli. Ale od té doby, co většinou leze první [REDACTED], už se docela uklidnili a berou to tak jako že dělám prostě trochu náročnější sport.

Říkal si, že si spadl, bylo to vážné? Má na tebe a hlavně tvoje zdraví horolezení spíš pozitivní nebo negativní dopad?

- No jasně, bez pádů by to nešlo. Jak jinak bych se zdokonaloval, kdybych nepadal? Nemyslím si, že by to, že občas spadnu nějak negativně ovlivnilo. Jo jednou jsem spadl fakt z velký vejšky a to mi pak trvalo dlouho, než jsem zase začal lézt. To proto potom začal lézt [REDACTED] jako první. Ono se mi asi ani nic moc nestalo, ale byl to šok a nebylo to ani trochu příjemný. Furt si myslím, že je horolezectví pro mě přínosný. Člověk se hejbá na čerstvým vzduchu, posiluju tím, prostě samý dobrý věci.

To chce vážně odolnou náтуру zase na tu skálu vylézt, když z ní spadneš!

- Tak to máš jako s kolem. Když spadneš, musíš znovu nasednout a jet dál. Neříkám, že to trvalo měsíc, než jsem zase začal pořádně lézt, to trvalo mnohem dýl, ale nakonec jsem zase začal a jsem za to rád.

Hele a co ostatní návštěvníci? Všímáš si jich nějak? Potkáváte se třeba s jinejma horolezcema?

- S jinejma horolezcema se moc nevidáme, [REDACTED] nás vždycky tahá někam, kde žádný nejsou, abychom si zalezli. Ono čekat na jedný cestě je otrava, i když se střídáme mezi sebou, natož kdyby tam byli ještě nějaký jiný lezci. A proto, že se pohybujeme hlavně na vyznačených stezkách, tak ostatní turisty docela potkáváme, ale zase když jsme na skále tak nemáme moc čas okounět okolo, to se věnujeme lezení. Na to musíš bejt soustředěná, abys nežuchla jako třeba já...:D

To máš asi pravdu. ☺ Ted' z trošku jinýho soudku. Už jsem se ptala kluků, jestli jezdíte na vícedenní výpravy, takže vím, že sice málo, ale jezdíte. Ted' mi [REDACTED] prosímtě řekni, jestli víš, jaká jsou pravidla pro přenocování v chko.

- No tyjo, ted' si mě asi dostala.. :D My se taknějak asi řídíme tím, co nám [REDACTED] řekne. Takže vím, že by se nemělo spát jinde, než na místech tomu určených. Že by se neměl rozdělovat oheň nikde mimo tábořiště, no a že by se nemělo asi chodit mimo vyznačený stezky a ničit okolí.

Fajn, a co stravování takhle na výpravách?

- Hele ono je to lezení docela náročný fyzicky i psychicky a na obojí vyčerpání je pořádněj oběd to nejlepší, co může být, takže ve většině případů zamíříme do nejbližší hospody a tam se najíme, napijeme, odpočineme si a pak buď vyrazíme na další skálu nebo domů, podle toho, jak moc nás to zmohlo.

Ještě chvilku budeme utrácet. Jaký vybavení je potřeba si pořídit na lezení na pískovci? Jsou třeba nějaký speciální pomůcky?

- No tak speciální asi ani moc ne. Naopak. Jak už jsem říkal, některý pomůcky se na pískovci používat nesměj, takže vlastně všechno, co potřebuješ je sedák, lezačky, lano, karabiny, smyčky, kyblík nebo osmu na slánění a to je asi tak všechno.

A nevěděl bys, na kolik takováhle základní výbava vyjde?

- Tyjo to už je dlouho, co jsem si to pořizoval, ale řekl bych, že tak kolem pěti šesti tisíc.

Tak to jsem si myslela, že to je horší, to není horolezectví zas tak nákladnej koníček. No ikdyž se k tomu asi musí ještě připočíst poplatek pro ČHS.

- Tak v ČHS ještě nejsme, takže to zatím neřeším. Ale i tak to jsou 400 na rok, což není taková zátěž. Hlavně je super to, že si pak můžeš sjednat výhodný pojištění, který ti běžně pojišťovna nedá, protože je horolezectví adrenalinovej sport a to se pojišťovny ošívaj.

Asi počítaj s tím, že když jste u ČHS tak nebudete amatéři a nehrozí tak velký riziko, že nastane pojistná událost. :D

- Asi...

No a teď mi pověz, co děláte s odpadkama, co za tu dobu, co jste u skály, vyprodukuje.

- Možná to teď bude znít, že jako machruju, ale je to pravda pravdoucí, že se snažíme nezanechat po sobě žádněj bordel. Sice jsme všichni kuřáci, ale nenapadlo by nás nechávat po lese nedopalky. Nebo žvýkačky, nic.. Vždycky máme s sebou třeba pytlík, do kterýho to házíme a pak vyhodíme po cestě nebo doma do koše. Nejsme sice žádný Greenpeace, ale udržovat v lese čisto je to nejmenší, co můžeme udělat aby nám tady ještě chvíli vydržel takovej pěkněj. :D

A náhodou si nevšímáš ostatních návštěvníků lesa, co?

- No asi takhle, sice si nevšímám ostatních, ale zato vidím, že se po tom lese nic neválí, takže buďto jsou všichni spořádaní a házej odpadky do košů, nebo je tady taková síť uklízečů, že se ty odpadky stejně hned do toho koše dostanou.

To je fajn, že už to po lesích nevypadá jako na smetišti.

- To si taky myslím. Kdo by se chtěl brodit v odpadcích, žejo, a když už, tak ať jsou si ve městech a neničej nám tady přírodu.

Když už jsme u toho ničení tak mi to připomnělo, že jsem se chtěla zeptat na ty pomůcky co jsi o nich mluvil. Frendy, vklíněnce, smyčky... jakej je v tom rozdíl?

- No jelikož lezem na pískovci nejvíc, tak ty frendy a vklíněnce ani nepoužívám. Ale tak pro představu jsou to kovový udělátka, co se zabořej do nějaký spáry a buďto (v případě frendu) se tam roztáhnou, trochu jako hmoždinka, a nebo v případě vklíněnce držeš tím, že se za něj pověsíš. Na tom jsou pak vočka, takže to oboje funguje jako jištění. A smyčky to jsou prostě smyčky. :D mají vlastně podobnou úlohu jako vklíněnce. Vezmeš provázek uděláš uzel, a to potom strčíš do té spáry. Nebo se dají omotat kolem nějakýho výstupku. A tak...

Jasný, kovový je moc tvrdý a obrušuje skálu, kdežto ty smyčky jsou šetrnější, protože jsou měkčí. Už tě nebudu dýl zdrdžovat, jenom se zeptám na poslední věc. Jak se pozná horolezecká cesta?

- Tak poznáš to podle toho, že jsou po cestě nějaký jistící kruhy, a pak dole u paty skály je označení. U nás se používá označení UIAA, což jsou římské číslice, jednička je nejlehčí, to vlastně lezeš po strmější skále normálně po nohou, maximálně se někde přidržuješ rukama. No a nejtěžší je tuším jedenáct. My většinou lezeme tak do té šestky.

Příloha 3: Přepis rozhovoru s [REDACTED] (12. 11. 2014, doba trvání 35 minut)

Takže [REDACTED], budu se tě ptát na otázky, jejichž odpovědi potom budu analyzovat a zjišťovat, jak jste na tom s odpovědným chováním na území CHKO Kokořínsko. Ty otázky jsou roztrženy podle principů trvalé udržitelnosti. Začneme společenskejma principama.

- To zní hrozně vědecky... :D

Taky že je! Nejdřív bych chtěla vědět, jak jsi na tom se získáváním informací týkajících se horolezení na pískovci.

- No, tak začal jsem s informací, že je to nebezpečný. :D To mě nijak neodradilo, takže jsem si zjišťoval další informace, takže teď vím třeba, proč se na pískovci neleze, když je mokro, proč se neleze celý rok, proč se nepoužívají některé materiály a pomůcky, a tak.

No, a proč teda? ☺

- No tak celoročně se neleze proto, že na jaře, kdy by to čistě teoreticky šlo, hnízdějí nějaký ptáci a vůbec zvířata se množí a mohlo by je to rušit. Nesmíš lézt po mokré skále, protože pískovec nedrží tak moc pohromadě, takže by se vlhkej drolil. Taky by se neměli používat stromy nahoře na slaňování nebo jištění, protože by se jim odírala kůra. A magnezium se nemůže používat ani nevím proč, protože jsem četl nějaký článek, a tam psali, že vlastně nikdy nikdo nedokázal to, že by negativně pískovec ovlivňoval.

To já jsem četla, že to je částečně proto, že se ochránáři dohodly s ČHS, proto, že když máš mágo na rukách tak se líp leze, takže vlastně leze víc lidí, než bez mága a to ty skály narušuje.

- No vidíš, to mě nenapadlo. Každopádně jsou další zakázané pomůcky, a ty už teda vím, proč jsou zakázané. A to různé kovové nástroje jako friendly, vklíněnce nebo skoby. Je to proto, že jsou tvrdý a pískovec by odíraly.

A nějaký aktuality si zjišťuješ?

- Popravdě to nechávám na [REDACTED]. Stejně je to on, kdo organizuje většinu výprav, takže maximálně když mě poprosí, abych mu s tím pomohl, tak pak začnu googlit, ale jinak nemám potřebu.

Nepřemýšlel si někdy o tom, že byste se s klukama třeba věnovali předávání vámi nabytých informací ostatním. Že byste třeba vedli nějaký kroužek pro děti, nebo tak?

- Hele já úplně nejsem typ, co by mohl mít na starosti děti. Asi bych jim úplně nemohl jít vzorem. Je to hrozná zodpovědnost a na to nejsem připravený. Jsem rád, že ohlížím sám sebe. :D

Neděs se tak! :D Já ti to nenutím, já se jenom ptám! Radši mi řekni, jestli si myslíš, že tě horolezectví nějak ovlivňuje...

- Tak určitě. Dostanu se na čerstvěj vzduch, hejbu se, vypudím z hlavy zbytečný starosti, protože ve srovnání s tím, když visíš zajednu ruku a jednu nohu v sedmi metrech v jednom jistícím kruhu, je všechno vážně úplně malicherný! Člověk má taky jednou čas myslet jenom na sebe a vůbec se za to nestydět. Důležitý taky je udržovat se v kondici, abych někam vylezl, takže když nelezeme s klukama venku, tak aspoň chodíme do Mšena na stěnu, občas i do Práglu. Parádní uvolnění.

A co na tvého koníčka říkají lidi v tvém okolí?

- No sice se boje, ale na druhou stranu obdivují to, co s klukama děláme, že by si sami netroufli, hlavně když vyprávím, co se nám zase povedlo, nebo když přijdu celý nadšený, že jsem vylezl cestu, co se mi dlouho nepovedla. Takže vesměs pozitivně.

No stačilo mi vyprávění [REDACTED] a [REDACTED]... :D A myslíš si, že tě horolezení nějak ovlivňuje po zdravotní stránce?

- To si piš! Lezení člověka celkově zocelí. Jednou jsme lezli i jednatřiatýho prosince, a to bylo něco. Takže nejen že tím, že lezu, sílím, ale ještě jsem vlastně otužilej, a to i psychicky! :D no, jenom to kouření mě to nějak neodrazuje. Ale zase je to vlastně taková zasloužená odměna za výkon na skále.

Takže nějaký zlomeniny, zhmožděnin a podobný úrazy se ti vyhýbaj?

- No tak jednou se mi stalo, když jsme už odcházeli domů, a já si zkusil jeden takovej menší kámen, takovej boulder. Vylezl jsem ho, a když jsem z něj pak skákal, to bylo asi z vejšky jednoho a půl metru, tak jsem blbě doskočil a odrazil jsem si patu. To je asi to nejzávažnější, co se mi kdy stalo.

No jo no, jak se tak říká, sportem k trvalé invaliditě.... :D

- Asi tak.

NO, ptala jsem se kluků, zeptám se i tebe. Všimáš si na výpravách ostatních návštěvníků lesa? Bud' ostatních horolezců nebo i běžných turistů, pěších, cyklo a tak.

- Tak po cestě ke skále sem tam někoho potkáme. Nějaký pěšáky, houbaře, sem tam cyklistu. Ale pak na skále pokud o nás vysloveně někdo nezakopne tak si ho nevšímnu. To se věnuju jiným věcem. Bud' jištění, nebo lezení a na obojí se musím soustředit. Ostatním horolezcům se taknějak vyhýbáme, nechce se nám na skále tlačit se nebo čekat.

A když už se s nějakými turisty potkáte, pohybují se na vyznačených stezkách?

- Tak jak říkám, o všech přehled nemám, ale ty, co potkáváme musej chodit po stezkách, protože po nich chodíme my....:D Jestli jsou nějaký lotři, co si to štrádouj mimo to nevím no.

Tak fajn. Sociální principy máme za sebou, vrhneme se na ekonomický. Bavila jsem se s klukama o tom, že sice ne moc často ale občas se vydáte na vícedenní výpravu. Taky jsem z nich postupně dostala, co se smí a nesmí v chko, co se týče nocování, ale ještě jsem se nějak nezeptala na cenu. Když jste ubytovaní v kempu, kolik to tak stojí?

- Hele to je různý, v chko je několik kempů, a pro nás je co se polohy týče nejlepší ten v Kokoříském dole. Tam chtěj za stan asi 60 korun, plus dalších šedesát za osobu, a něco málo za auto, ale to si už nepamatuju, to jsem neplatil. Myslím si, že v ostatních kempech je to tak podobně.

A co jídlo? Nosíš si vlastní, nebo se taky těšíš na pořádný oběd někde v hospodě?

- Tak jasně že se těším na pořádný jídlo! Tělo sportovce spotřebuje spoustu energie! A pokud si s sebou nevezmeš v termosce guláš se šesti, tak musíš doplňovat

v restauracích nebo hospodách, no. A hlavně já rád podporuju místní podnikatele. Nějak si na živobytí vydělávat musej, žejo.

No a pro lezce ta nejdůležitější část, výdaje za vybavení. Co všechno používáš a kolik to tak stálo?

- Klasika. Sedák, lezačky, kyblík, karabiny, smyčky, mágo, lano,

Počkej, ty používáš mágo?

- No, jak říkám, nikde jsem nenašel, že by to pískovci vysloveně škodilo, takže sem tam si trochu popráším ruce, není to tak, že bych zabarvil celou skálu nabílo. Hlavně ho používám na bouldering.

No to jsem úplně slyšet nechtěla.... No, a kolik tě tahleta výbavička stála?

- Hele asi kolem šesti tisíc. Ono se asi dá sehnat to vybavení levnějc, ale já jsem si řek, že se praštim přes kapsu, když na tom závisí můj život. A ještě jsem si k tomu pořizoval i batoh a tak.

No tak furt je to levnější než koupit si nový kolo, helmu, rukavice, reflexní prvky a já nevím, co ještě, kdyby ses chtěl věnovat cyklistic...

- To asi jo, a z lezení jako bonus nemáš osezelej zadek. :D

Jo jasně, jenom sedřený ruce, nohy, tělo a hlavu. A občas odraženou patu...

- Nevadí....

Už se těšíš na členství v ČHS?

- Myslíš kvůli těm úrazům? Rozhodně! :D

Tak jo, zvládli jsme i ekonomiku a jedeme z kopce. Čeká nás poslední část ekologická. Jak nakládáte s odpadkama na výpravě?

- Tak znáš to, vajgl tady, papírek támhle, žvejku pěkně přilepit zespodu na chyt... Ne, jasně že si všechno odvážíme s sebou. Hanba by mě fackovala, kdyby po mě něco zůstalo.

A co ostatní účastníci, ty co stihnete potkat na stezkách.

- Tak po cestě taky moc bordelu nepotkáváme, takže předpokládám, že taky poctivě co do lese donesou to si taky odnesou.

Hele a nacházej se ty vaše skály poblíž turistických stezek, nebo musíte někde bloudit po lese a hledat je?

- Ve většině případů jsou na stezce, nebo aspoň v těsné blízkosti, a když ne, tak jsou rozhodně na dohled od stezky. Tam jsou vyšlapané cestičky, takže je možný, že jsou ty naše skály součástí nějakých speciálních horolezeckých stezek, ale po tom jsem nikdy nepátral.

No a jak poznáte, že ta vámi vybraná skála je vhodná k lezení?

- No tak ■■■■■ naštuduje materiály a vyrazíme najisto. Jsou nějaký horolezecký průvodci, kde jsou ty skály zaneseny. Sice jsou starší než my, ale skála ti nikam neuteče. A kdyby náhodou byla nepřístupná, tak to bývá dole u paty značený.

Na ty průvodce jsem koukala no, tam jsou ještě ručně kreslené mapičky a tak... zajímavé. Hele díky ti moc za čas a ahoj.

Příloha 4: Přepis rozhovoru s [REDAKCE]. (12. 11. 2014, doba trvání 25 minut)

Tak tedy první otázka se týká vzdělávání. Zjišťuješ si nějaký novinky týkající se lezení?

- Všechny důležité novinky sou na netu, ale to zjišťuje především [REDAKCE], on to dost žere, ale na pískovcích není nic nového, jsou tam jenom základní pravidla, jako nepoužívat mágl, nepoužívat frendy, jinak je to stejný jako na pevný skále.

A neuvažoval si někdy nad tím, že bys třeba vedl kroužek horolezení?

- Rozhodně ne, nemyslím si, že bychom byli tak dobří, abychom mohli učit. Když chodíme trénovat na stěnu a přijde tam někdo novější, tak mu poradíme, ale to je všechno, navíc myslím, že na učení je potřeba nějaký papír.

Myslíš si, že tě horolezectví nějak ovlivňuje z hlediska kvality života?

- No tak rozhodně mám lepší fyzickou než kdybych seděl doma ☺. Navíc ten skvělý pocit, když člověk vyleze nahoru, sedne si, vidí tu krásnou krajinu kolem sebe, nasaje čerstvý vzduch a pak si dá vítězný cigárko.

A co říkají lidi v okolí na to, že se věnuješ takovému sportu?

- Celkem dobře, často sem v hospodě za hrdinu, když vyprávím historky z lezení lidem, co mají strach z vejšek.:D

Pozoruješ na sobě třeba nějaký změny, co se týče zdraví?

- Určitě jo, cítím se zdravější, taky sem kvůli tomu začal běhat, abych trochu zhubnul, protože ono co si budu povídat s čím víc vážíš, tím víc toho s sebou taháš.

Hele a všímáš si takhle na výpravách ostatních návštěvníků?

- [REDAKCE] většinou vybírá místa, kam moc lidí nechoděj aby sme se nemuseli s nikým tlačit, takže většinou potkáme tak maximálně houbaře, ale občas se potkáme i s cizími lezci.

A pohybují se na turistických cestách?

- No tak houbaři moc ne, to by toho moc nenašli, ale ti ostatní jo.

Vida a třetinu máme za sebou! Já vím, že ty s klukama tak často nechodíš, ale byl si někdy na vícedenní výpravě? Víš, jak to chodí s ubytováním v chko?

- No asi dvakrát jsem s klukama byl na vícedenní. Co jsem s nima byl, tak sme spali v kempu, oni výmečně i pod širákem, když hrozí déšť, tak třeba pod nějakým převysem. Pod širákem platí přísná pravidla, nesmí se rozdělávat oheň mimo tábor, dělat bordel, jako všude, ničit stromy atd.

A co jídlo? Bereš si s sebou sváču, nebo jdeš s ostatníma na teplý jídlo do hospody?

- Jasně, vždycky je blízko nějaká hospoda, když sme vyhládlý námahou, takže si dáme vydatnej oběd a jak já vždycky říkám “ Po pořádné práci pivo jako křen!

Jo tak pivo jo? Doufám, že pak neřídíš.

- Ne to má na starosti [REDACTED], občas [REDACTED]. Kluci se tak nějak dobrovolně pasovali na řidiče.

Tak to jo, to mě uklidnilo. A co vybavení, co všechno sis pořídil?

- No tak základem je sedák, lano a karabiny, osmička, pak ještě boty, ale ty nejsou nezbytný. Pak je ještě dobrý mít smyčky místo vklíněnců.

Půjdeš s klukama taky do členství v ČHS?

- Tak plánuju to taky no, budem pak mít levnější výstroj a taky docela výhodný pojištění.

Jasně, každá kačka se hodí. A co děláte s odpadkama, co se nakupěj, zatím co jste u skály?

- Samozřejmě po sobě necháváme tak čisto jako když jsme přišli, máme po kapsách pytlíky a do nich házíme obaly a vajgly, ty si pak odnášíme v batohu.

Náhodou nevíš, jak jsou na tom ostatní účastníci, co? Jestli pěší turisté neházej odpadky po stezce, nebo třeba ti houbaři?

- Ono moc lidí v lese nepotkáte, ale všude kde jsme byli, bylo čisto, takže předpokládám, že se chovají stejně.

Jsou horolezecké cesty blízko značených turistických stezkách? A využíváte ty stezky?

- Většinou jo, jen někdy jsou kousek dál, ale dají se snadno najít. Horolezci běžně používají turistický stezky, ono to asi jinak ani moc nejde, to bychom se taky mohli krásně ztratit.

No aspoň byste pak mohli vyprávět doma :D a jak se třeba vyznáte v cestách na skále, vždycky je přece na jedné skále víc cest ne?

- Na skálách jsou čísla, ty říkají jak je ta cesta těžká a na vrcholu pak jsou takové malé schránky s notýskem, vrcholová knížka se tomu říká, a v něm jsou popsány všechny cesty na té skále.

Hele a na lezení na písku jsou nějaké speciální pomůcky?

- Jasné, na pískovci se používají smyčky, to jsou uzly na laně, který se strčí do pukliny, jsou totiž šetrný k měkkému pískovci.

A co nějaký jiný pomůcky? Znáš?

- Technika se pořád vyvíjí, ale většinou jde spíše o pomůcky pro lezení na „pevné skále“. Kladky, popruhy, slaňovací brzdy, jistící pomůcky, boulder matky atd. No pak jsou právě ty frendy a vklíněnce, který se používají na tvrdých skálách, pak ještě brzdy na slaňování a kladky, nic dalšího mě teď nenapadá.

[REDAKCE] řekl bys mi, jaké jsou zásady lezení na pískovci?

- První zásada asi na nejdůležitější lezení je zbytečně neničit skálu, to platí všude, protože tam nelezeš sama, aby si tam všichni mohli zalézt, což se týká hlavně měkkého materiálu, aby se to nevyhlámalo, protože ten písek se sype. Pak jsou zásady bezpečného lezení, tedy znát základní uzly, základní jistící pomůcky, materiál, který k tomu potřebuješ. To závisí na tom, jak dlouho lezeš, kolik zkušeností nazbýváš jak dlouho se tomu věnuješ a když si něco koupíš tak už asi víš, na co se to používá a jak to přibližně použít, takže to je těžký tady všechno vyjmenovávat..

A to vy jste začínali tak, že jste si řekli, jo pěkný, tady si zalezeme?

- Tak my začínali na tý umělce, kde jsme trénovali celou zimu, zkoušeli nějak uchopit ty chyty snažit se začít jistit, zjistit, že čím víc lezeš, tím víc zjišťuješ, že nezáleží tak moc na síle, jako spíš na těžišti, jak si ulevit a tak. Je to svým způsobem pro každého jiný, každý leze trochu jinak, jiným stylem. Pokaždý je trochu specifický, každý má přeci jen jiný fyzický fond a jinej práh strachu, uvědomění. My když začínali, tak že po tom, jak jsme byli na tý umělce tak jsme vylezli ven a pro mě to bylo něco nepředstavitelného. Jsme si stoupli pod skálu na Nedvězí, ta má asi 10 metrů z náhorní strany. Je sice pravda, že z údolní má asi dvacet, pětadvacet... tam Když jsme přišli, tak jsem klukům řekl, no vy jste mě sem dotáhli, já si tady zatím budu zkoušet nějaký ten šutr, a vy se tu předved'te... Tak šel jako první [REDAKCE] a já o něj měl snad větší strach jako dole, než kdybych byl na tý skále. Bylo to pro mě daleko těžší, než si našel nějaký ten jistící bod, tak to bylo.... a pak dlouho lezl první [REDAKCE]... a pak spadnul a hodně dlouho mu trvalo, než začal znovu lízt. Vždycky přišel pod skálu.. jo hele to by šlo..popošek..hmm.. uvidíme, tak vždycky šel, kousíček vylez, spadnul a obléžal skály.. hmm.. nic moc, kouknu co je z druhé strany... Tak já jsem to vždycky oblézl, vyšplhal se po náhorní straně bez jištění, spustil mu lano a dobíral ho zezhora a tak se znova rozlezl. Ale od té doby co spadl, tak první už neleze.

Taky záleží na tom, kdo co chce. Jsou lidi, co touží mít prvovýstup, lézt jako první a tak...

- Hele řeknu ti to tak... já když jdeme poprvý někam ven, tak z pravidla lezu první, ale mám z toho vítr. A pokaždý když se jde na nové místo, tak těch cest je tam několik, a pokaždý je to zvláštní. Ono to po pár cestách poleví, ale to první rozlezení je vždycky těžký, ale když vylezu nahoru, tak mám hrozně dobrý pocit. Což je pravda, že když lezu jako další, tak už takový pocit nemám, ale zase mám daleko lepší prožitek z toho samotného lezení. Protože už nemám žádnou tu starost, protože nechci zbytečně padat do kruhu, chci to vylézt. Takže člověk přemýšlí trochu jinak, když leze jako první nebo jako další, tam už si to spíš užiješ, „zablbněš“ protože se ti nemůže prakticky nic stát. Jak říkám, to lezení prvolezce je vždycky zvláštní, a hrozně pěkný. Aspoň pro mě. A když se něco povede, tak z toho mám hrozně pěkný pocit.

Když jste na nějakém tom místě, jak dlouho se tam třeba zdržíte? Jestli když má ta skála víc cest, jestli zkoušíte všechny a tak...?

- To záleží na lokalitě a co lezeš, protože každý to místo je specifický, třeba v Adu kde se smí lést jenom s ČHS, kam se teda příští rok možná půjdeme PODÍVAT, tam záleží třeba na tom, jak dlouho to děláš, jakou máš fyzičku. Když jsme přijeli třeba do Drábských světniček, tak mi stačily dvě cesty a víc jsme tam nevylezli.. To jsme si šli potom sednout, najíst se, projít se tam jako turisti, zablíbnout si na spodku na skále, boulder, víšco, jsi s kámošema na vejletě.

Takže to berete jako musíme vylézt to a to..

- Ne vůbec. Všechno to závisí na té síle, nechceme se přemáhat, vysilovat, předvádět, přece jenom tam nemáš nikdy jistý, že se ti nic nestane. Takže asi tak. Jsou hezký lokality, třeba když jsme tady na Kokořínsku něco vylezli, a že tady maj ty stěny dvacet, pětadvacet metrů. To je nějaká ta vrchní hranice, tak to není vysoký. Závisí to na té cestě, některý zdoláváš dvacet, třicet minut, nahoru to vyběžneš za deset minut a pak ten vršek klouže a už jenom padáš a padáš, a nejde to a nejde....hlavně já mám par skal, tady na Kokořínsku, hlavně Bažiňák, ten jsem zkoušel už několikrát, málem jsem z něho spadl, letos jsme se na něj chodil akorát koukat. A loni jsem se tam asi dvakrát plácal pod temenem a nahoru jsem se prostě nedostal.... a nejsem sám.. [REDAKCE] má taky pár takových. Tak uvidíme, třeba teď v listopadu bude ještě hezký počasí a půjdeme to ještě zkusit.

V takový kládě?

- Tak kláda ti je většinou jenom dole než to rozlezeš. Loni když jsme byly 31. prosince tady, což je vlastně poslední den, kdy se může, a bylo relativně sucho na to lezení, tak jsme byli na tom Mefistovelovi, tak tam ten první nadlez jsem nad první kruh a tak mi mrzli prsty, že jsem je vůbec necejtil, ale vůbec! Tak to volám dolů [REDAKCE], a on no tak to je paráda, tak můžeš lézt! Tak jsem mu říkal, že necítím jestli něco vůbec držím! Ani trochu, tak jsem se nechal spustit dolů, nechal si to nacvakat, že to jako dolezu. A dolezl jsem to... ty prsty trochu rozmrzli a pak si asi nějak zvykli nebo co. Ale dalo se to dolízt celý

Tak to chce už asi trochu víc přesvědčení na tohle.

- Tak na tohle musíš mít to přesvědčení celkově. Pro někoho to není. Začínal s náma [REDAKCE], a tomu to moc dlouho nevydrželo. S námi lezl chvíli pak měl jednu těžší situaci, kdy se rozhodl, že poleze první, takovou pěti šesti metrovou věžičku a seknul se v půlce a měl děsnej strach. Vylezli mu oči jako sově a měl děsnej strach tak já jsem šel vedle, tam byl takovej vyšší masiv, že ho zkusim nějak navázat na lano a dostal ho dolu. No mezitím ho [REDAKCE] rozmluvil. Mluvil na něj pod tou skálou někam ho tam dostal, já za ním dolezl a tam jsem ho přes slaňák dostal dolů, to už mu tak nevadilo. Nebo [REDAKCE], ten si hrozně rád zaleze jako druholezec, ale pak nastupuje na slanění s takovým tím obličejem [plný děsu a odporu. Pozn.].

Mě třeba slaňování baví snad ze všeho nejvíc...

- No já nevím, to slaňování... Když jsme byli poprvé v Drábskejších světničkách ani nevím, jak se ta věž jmenovala, to už si nevzpomenu, ale taková věžička kdy jsme nastupovali z náhorní strany, kde měla nějakých deset metrů, nastoupil jsem do ní jakoby bez jistění, protože tam žádný nebyli, jenom takový dvoje hodinky...no oni to ani hodinky nebyly, ale musel jsem si je vyvázat a přelézt jakoby do čela té skály abych to mohl dolézt navrchol. A tam jsem měl pod sebou nějakých třicet metrů dolů do té údolní strany. Tak vylezl jsem to až nahoru, za mnou to ještě kluci dva dolezli a ten vrchol měl asi metr a půl čtverečního a to bylo první místo, vyšší, než tady v Kokořínsku nebo na nějakém masivu, žejo, protože masiv třeba v Řeži kde je to nějakých třicet čtyřicet metrů tak tam jsi jak na vyhlídce, a tady jsme byli vysoko a bylo nás tam.. no byli jsme tam tři, tak dobrý pocit jsem měl až když jsme všichni slezli dolů, úspěšně se slanili, nic tam nezapoměli a sešli se dole. Nahore jsem fakt dobrý pocit neměl. A i teď když lezeme někam vejš, tak né že by mi to dělalo problém, ale mám daleko větší respekt, já teda strach z vejšek nemá, rozhledný a tak to mi nevadí, ale vždycky když tam stojíš v nějakým tom fixním jistění tak je tam nějaká eventualita.... Ale nemám z toho tak jako blběj pocit, že bych se zasek třeba jako ten [REDACTED], toho to tam úplně zaseklo s veškerým lezením.

A teď, tys říkal, že tam tak chodíte, dvě tři cesty si vylezete, chodíte po okolí, a většinou je to v tom CHKO.. jestli se tam chováte tak, jak byste měli, jestli pozorujete i ostatní co tam dělají.

- Jelikož jsme tady odsud a máme ke Kokořínsku vztah a k těm skalám tady, tak víme, že třeba by se nemělo lézt tři dny potom, co přšlo, protože je nacucanej vodou při té procentuální vlhkosti se prostě lézt nesmí. Ale tak všude kde chodíme to máme rádi, máme rádi přírodu tak když chodíme tak nechceme chodit okolo pet flašek a vajglů, i když jsme skoro všichni kuřáci tak je ani neházíme, vždycky je dáváme do první vypitý flašky, ono jako proč bych po sobě nenechal čisto, když tam přede mnou bylo čisto a zas nejsme žádný biologové, abychom sledovali nějaký kytíčky, řeknem si jí ta je hezká a to je asi tak všechno, ale v zásadě se snažíme chovat správně.